

Transitie naar een duurzame samenleving

Het tegengaan van verspilling en de rol van freecyclegroepen als hergebruikskanaal

Imani Ramioulle

S0172072

Mei 2024

Masterproef voorgelegd met het oog op het behalen van de graad van

Master in de Milieuwetenschap

Promotor

Prof. dr. Frédéric Vandermoere

Dankwoord

Het schrijven van deze masterproef was een verrijking van mijn kennis omtrent het bundelen van interdisciplinaire literatuur, beleid en het voeren van onderzoek. Ook was deze masterproef een meerwaarde voor mijn persoonlijke visie op hergebruik. Hoewel ik als tiener het gevoel had dat ik door individuele acties en activisme toch enige impact kon hebben in het oplossen van milieuproblemen, was ik dit de afgelopen jaren een beetje verloren. Het starten van een masteropleiding in de Milieuwetenschap en het schrijven over dit onderwerp doorheen twee masterproeven, gaf mij het gevoel terug enige impact te kunnen realiseren. Ik vond hierdoor weer de moed om opnieuw te kiezen voor een duurzame levensstijl, alsook de motivatie om te zoeken naar een toekomstige job waar ik deze passie in kan uiten.

Ook de respondenten die wilden deelnemen aan dit onderzoek hebben mijn visie naar hergebruik positief beïnvloed. Het gevoel van machteloosheid tegenover de milieu- en klimaatproblematiek is een wereldwijd gekend fenomeen, vaak te vinden bij jongeren. Dankzij de interviews kreeg ik een enorme moed en drive om mee aan het roer te proberen staan van verandering, waar ik enkel dankbaar voor kan zijn.

Het schrijven van deze masterproef was een stressvolle opdracht, maar wel ééntje waar ik van heb genoten. Ik ben enorm blij dat mijn mama, Nancy Nölte, als ongeneeslijke kankerpatiënt mij deze tweede masterproef mee heeft zien schrijven. Ik wil daarom haar dokters ook graag bedanken en specifiek haar oncoloog dr. Loos. Ik heb mijn mama afgelopen twee jaar ziek zien worden, maar ook een dragelijker bestaan zien krijgen dankzij de inzet van deze dokter. Ook wil ik mijn papa, Koen Ramioulle, bedanken voor zijn steun, onvoorwaardelijke liefde en enorme hulp in het mee verzorgen van mijn mama. Zonder zijn ondersteuning had de zorg voor mama veel moeilijker verlopen en had ik waarschijnlijk niet deze masterproef kunnen afleveren zoals hij nu is. Daarnaast wil ik ook nog heel graag mijn vriend, Maarten Michielsens, bedanken. Maarten is de afgelopen twee jaar door deze rollercoaster meegegaan en heeft mijn gezin mee overeind gehouden. Ook dankzij zijn steun is deze masterproef kunnen worden wat hij nu is.

Tot slot wil ik mijn promotor Frédéric Vandermoere bedanken. Het is de tweede keer dat ik bij hem mijn eigen gekozen onderwerp mocht onderzoeken. De vrijheid, het geduld en de feedback die ik kreeg voor het opstellen van mijn twee masterproeven, zorgde ervoor dat ik met vertrouwen deze twee masterproeven kon schrijven.

Ik vermoed dat dit mijn laatste masterproef zal zijn, maar toch hoop ik van dit onderwerp nog niet meteen afscheid te moeten nemen. Ik kijk uit naar wat de toekomst zal brengen en ben er zeker van dat ik op een plek terecht zal komen waar ik mijn passie voor duurzaamheid en verandering verder zal kunnen laten groeien.

Abstract

Resource use, pollution and wastage increased once societies started producing and consuming more goods. Sustainability transitions recognize this problem and seek to explore how they can be addressed in a larger systemic way. A transition in policy, on an economic and a technological level, is therefore being initiated by the European Union. This master's thesis examines the social side of transition. Formal and informal reuse channels can facilitate (the niche) reuse. One of these informal channels are freecycle groups. Freecycle groups are local online groups where people can post goods they want to give to someone else for free. They are non-monetary and non-reciprocal. In order to examine the view towards these freecycle groups and promote a social shift in (sustainable) consumer behavior, this master's thesis examines **the potential motives and thresholds for young students at the University of Antwerp to participate in a freecycle group**. It also researches **how participation can be promoted**. Young students under thirty were chosen for this study, because of the literature on perpetuating and passing on sustainable consumer behavior. To investigate this, ten interviews were conducted with young students from the University of Antwerp, as well as two interviews with the Centre for General Welfare (CAW) as well as the Public Waste Agency Flanders (OVAM). The interviews revealed that motivations to participate were mainly practical and economical, but also ecological and social. Several barriers were cited, including doubt about the state of the asset and fear of strangers. The promotion of participation to reuse was looked at by establishing university freecycle groups. These could introduce reuse, achieve a change in behavior, and help fuel a transition.

Keywords: sustainable consumption, sustainability transition, freecycle, reuse.

Samenvatting

Uitputting, vervuiling en verspilling van hulpbronnen namen toe wanneer samenlevingen meer goederen gingen produceren en consumeren. Duurzaamheidstransities erkennen dit probleem en trachten te onderzoeken hoe ze op een grotere systemische manier kunnen worden aangepakt. Een transitie in beleid, op economisch en technologisch vlak wordt daarom geïnitieerd door de Europese Unie. Deze masterproef onderzoekt de sociale zijde van de transitie. Formele en informele hergebruikkanalen kunnen (de niche) hergebruik faciliteren. Een van deze informele kanalen zijn freecyclegroepen. Freecyclegroepen zijn lokale online groepen waar mensen goederen gratis aan iemand kunnen weggeven. Ze zijn niet-monetair en niet-wederkerig. Om de kijk op deze freecyclegroepen te onderzoeken en een sociale verschuiving in (duurzaam) consumentengedrag te bevorderen, onderzoekt deze masterproef **wat de potentiële motieven en drempels voor jonge studenten aan de Universiteit Antwerpen zijn om deel te nemen aan een freecyclegroep**. Ook wordt onderzocht **hoe participatie kan worden bevorderd**. Er werd in deze studie gekozen voor jonge studenten onder de dertig jaar, omwille van de literatuur omtrent het bestendigen en doorgeven van duurzaam consumentengedrag. Om dit te onderzoeken, werden er tien interviews afgenomen met jonge studenten van de Universiteit Antwerpen, alsook twee interviews met het Centrum Algemeen Welzijn (CAW), alsook de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM). Uit de interviews kwam naar voren dat de motivaties tot deelname voornamelijk praktisch en economisch waren, maar ook ecologisch en sociaal. Verschillende drempels werden aangehaald, waaronder twijfel over de staat van het goed en angst tegenover onbekenden. De promotie van participatie tot hergebruik werd bekeken door het oprichten van een universitaire freecyclegroep. Deze zou hergebruik kunnen introduceren, een gedragsverandering kunnen bewerkstelligen en een transitie mee doen vooruithelpen.

Trefwoorden: duurzame consumptie, duurzaamheidstransitie, freecycle, hergebruik.

Inhoudsopgave

DANKWOORD	2
ABSTRACT	3
SAMENVATTING	4
INLEIDING	7
INTERDISCIPLINAIR KADEREN	9
BELEIDSCONTEXT	10
ECONOMISCHE CONTEXT	11
TECHNOLOGISCHE CONTEXT	12
SOCIALE CONTEXT	12
PROBLEEMSTELLING	13
THEORETISCH KADER	15
HERGEBRUIK	15
<i>Kanalen voor hergebruik</i>	<i>15</i>
<i>Formele hergebruikskanalen</i>	<i>15</i>
<i>Informele hergebruikskanalen</i>	<i>16</i>
Freecyclegroepen	16
Motivaties van freecycle gebruikers	19
<i>Creatief hergebruik: upcycling</i>	<i>19</i>
EEN TRANSITIE NAAR DUURZAAM CONSUMENTENGEDRAG	20
<i>Duurzaam consumentengedrag</i>	<i>20</i>
<i>Sociale stratificatie in duurzaam consumentengedrag</i>	<i>21</i>
<i>Hoe duurzaam consumentengedrag stimuleren?</i>	<i>22</i>
ONDERZOEKSMETHODE	23
ONDERZOEKSVRAGEN	23
METHODOLOGIE	23
DATAVERWERKING	25
RESULTATEN	26
MOTIEVEN	26
<i>Gratis</i>	<i>26</i>
<i>Snel en efficiënt goederen kunnen afdanken</i>	<i>27</i>
<i>Netwerkvoordelen</i>	<i>28</i>
<i>Indien niet verkocht, gratis weggeven</i>	<i>28</i>

<i>Specifieke of unieke goederen</i>	28
<i>Lokaal</i>	29
<i>Milieuvriendelijk gedrag stellen</i>	29
<i>Upcycling</i>	30
<i>Mensen ontmoeten</i>	30
<i>Voldoening halen uit het bieden van hulp</i>	31
DREMPELS	32
<i>Onzekerheid over de staat van het goed</i>	32
<i>Onhygiënisch</i>	33
<i>Wantrouwen naar onbekenden</i>	33
<i>Bijhouden voor later</i>	34
<i>Tijd voor maken</i>	34
<i>Voldoende middelen om nieuw aan te kopen of weg te gooien</i>	35
<i>Niets aan verdienen</i>	35
<i>Wonen op verschillende locaties</i>	36
<i>Angst de (lokale) economie achteruit te laten gaan</i>	36
<i>Inefficiënt om goederen te verkrijgen</i>	36
<i>Drempels voor mensen in een kwetsbare positie</i>	37
Gebrek aan mentale ruimte.....	37
Moeite met plannen.....	37
Taalbarrière.....	37
Vervoer naar goederen.....	38
Sociale drempel - Schaamte.....	38
HOE KAN PARTICIPATIE BEVORDERD WORDEN?	39
CONCLUSIE EN DISCUSSIE	42
BEPERKINGEN EN SUGGESTIES VOOR VERDER ONDERZOEK	45
INTERDISCIPLINAIRE BEVINDINGEN	46
AANBEVELINGEN	47
BIBLIOGRAFIE	49
BIJLAGE: INTERVIEWLEIDRAAD STUDENTEN	58

Inleiding

Een vraagstuk dat een belangrijke plaats in onze huidige samenleving is gaan innemen, is het consumptiepatroon en de daaruit vloeiende verspilling (Erdogan & Usak, 2009). Eerdere literatuur over consumptie, de consumptiemaatschappij en studies over welvaartscreatie, beschouwde consumenten als een manier om een bepaald geluksniveau te bereiken (Brown & Cameron, 2000; Jackson, 2004). Door de huidige trend van aankopen en weggooien, worden we geconfronteerd met het niet-duurzame karakter en de gevolgen hiervan, zoals uitputting van hulpbronnen (Yiwen Liu et al., 2023). Het is gangbaar geworden dat er een oneindige beschikbaarheid aan goederen is en een continue drang naar vernieuwing (Cooper, 2005). Goederen worden vervangen aan een recordtempo (Brown & Cameron, 2000; Geskus, 2023). Overconsumptie leidt tot een alarmerende hoeveelheid afgedankte goederen die vroegtijdig hun weg naar het afval vinden (Brown & Cameron, 2000). Als gevolg hiervan groeit de belangstelling voor duurzame productie en consumptie (Nelson et al., 2007).

De niet-duurzame praktijken, te vinden binnen het huidige regime, stimuleerde onderzoek vanuit meerdere disciplines om te achterhalen hoe een transitie naar een duurzamere samenleving mogelijk gemaakt kan worden. Door middel van beleid tracht men verandering te stimuleren. De Green Deal als 'groene transformatieleidraad' stimuleert de shift naar een circulaire economie waarbinnen zo weinig mogelijk afval geproduceerd dient te worden door reparatie en hergebruik te faciliteren (European Commission, 2023). Zowel (milieu)economische als (milieu)technologische benaderingen en oplossingen worden in de huidige visie op transitie aangehaald. Toch is dit volgens het 'strong sustainability' principe niet het enige waarop gefocust dient te worden (Biely et al., 2018). In het 'weak sustainability' principe wordt er een groot vertrouwen bij technologie en innovatie gelegd om duurzaamheidsproblemen op te lossen. 'Strong sustainability' beargumenteert dat er geen garantie is op technologische oplossingen en dat deze ook een rebound-effect kunnen hebben (Alcott, 2005, 2008; Jackson, 2005).

Om de gehele transitie en het interdisciplinaire karakter hiervan te kaderen, wordt er gebruik gemaakt van de transitietheorie van Geels en Schot (2007). Deze transitietheorie wordt gekenmerkt door een landschapsdruk, namelijk de milieuproblemen voorkomend uit consumptie, en door niche-innovaties zoals hergebruik door middel van freecyclegroepen. De sociale dimensie toevoegen aan een transitie naar een duurzamere samenleving is belangrijk en kan impactvol zijn (Reyes et al., 2020). Deze masterproef zal de sociale veranderingen onderzoeken als een onderdeel van een grotere transitie. Er wordt van uitgegaan dat het noodzakelijk is om mensen te betrekken en hen te stimuleren in het aannemen van duurzame consumptiegewoontes, zoals deelnemen aan hergebruik.

De grens van wat als afval beschouwd wordt en wat niet, is een persoonlijk vraagstuk en beïnvloedt ook het potentieel hergebruik voor andere individuen (Delanoëje & Bachus, 2020). Een door iemand afgedankt goed kan gepercipieerd worden als een nog bruikbaar goed voor iemand anders (Shi et al., 2022). Als tegenreactie ontstaan er (nieuwe) hergebruikskanalen zoals freecyclegroepen en creatieve acties zoals 'upcycling' (Meissner, 2019).

Freecyclegroepen zijn online groepen waar mensen goederen een tweede leven kunnen geven. De items worden in een lokale online groep geplaatst, waarna geïnteresseerden kunnen reageren om de goederen op te halen. Het schept een situatie waar zowel de schenker als de ontvanger voordeel uithalen, aangezien de schenker zich ontdoet van het ongewenste goed en de ontvanger dit kosteloos kan verwerven. In deze online groepen worden goederen niet-monetair en niet-wederkerig aan elkaar geschonken (Aptekar, 2016). Dankzij hergebruik wisselen goederen van eigenaar en worden er minder goederen verspild (Delanoeije & Bachus, 2020).

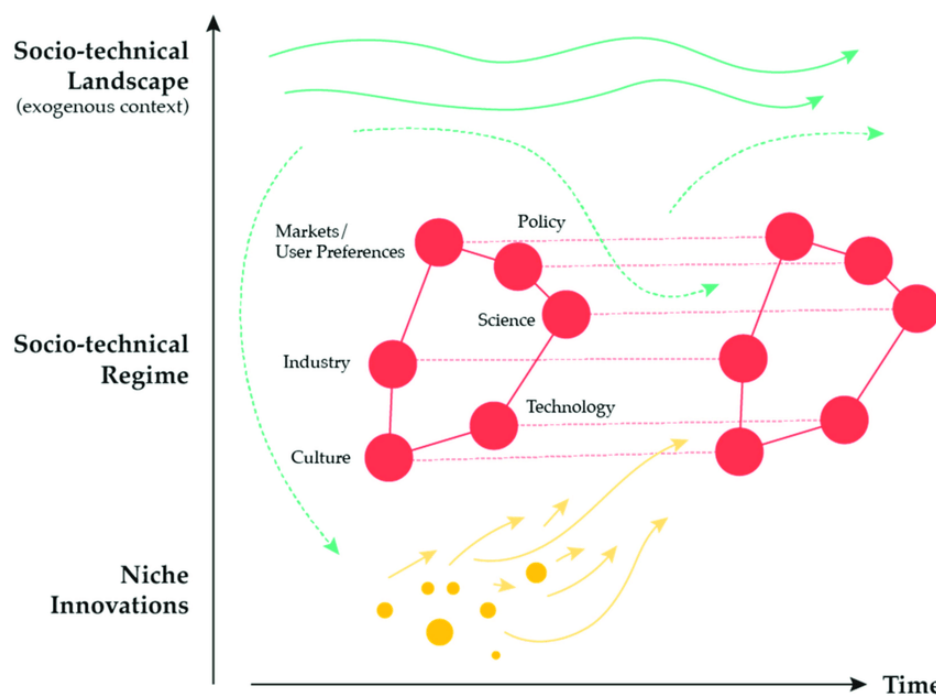
In het academiejaar 2022-2023 schreef ik een masterproef over de redenen waarom mensen gebruik maken van freecyclegroepen. Deze redenen bleken zowel sociaal, economisch, praktisch als ecologisch te zijn. Deze huidige masterproef zal trachten de visie van mensen die (nog) geen lid zijn van freecyclegroepen te benaderen om zo te kunnen bijdragen aan het sociale aspect van de duurzaamheidstransitie en de niche hergebruik. Er wordt onderzocht **wat de potentiële motieven en drempels voor jonge studenten van de Universiteit Antwerpen zijn om deel te nemen aan een freecyclegroep en hoe participatie bevorderd kan worden.**

Het eerste deel van de literatuurstudie zal focussen op hergebruik. Er worden verschillende formele en informele hergebruikskanalen besproken, alsook de freecyclegroepen en het creatief hergebruik via 'upcycling'. Het tweede deel werpt een blik op de literatuur omtrent duurzaam consumentengedrag, de sociale stratificatie hierbinnen en gaat na hoe hergebruik door middel van freecyclegroepen gestimuleerd kan worden.

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden, werd een kwalitatieve aanpak gehanteerd. Zo werden er tien interviews afgenomen met jonge studenten van de Universiteit Antwerpen die geen lid zijn van een freecyclegroep. Om de respondenten te vinden, werd er gebruik gemaakt van convenience en snowball sampling. Ook werden er twee (oud-)medewerkers van organisaties geïnterviewd. De organisaties die hierover gecontacteerd werden waren CAW en OVAM. CAW kon de sociale en kwetsbare zijde beter in kaart brengen. OVAM voerde reeds onderzoek uit naar de hergebruikspraktijken van Vlamingen en heeft kennis over hoe deze gestimuleerd kunnen worden. Tijdens het interview met OVAM werden de resultaten uit de interviews met de studenten bevestigd en werd er informatie gegeven die in de aanbevelingen uitgeschreven kon worden. Tot slot werden er enkele beperkingen en mogelijkheden tot volgend onderzoek geformuleerd.

Interdisciplinair kaderen

De aanhoudende trend van grondstoffenwinning, vervuiling en het vroegtijdig weggooien van goederen heeft ervoor gezorgd dat de huidige consumptiegewoontes niet te onderhouden zijn (Garcia et al., 2021; Lewis & Maslin, 2018; Meissner, 2019). De gevolgen van deze praktijken weerspiegelen zich in milieuproblemen, zoals uitputting, biodiversiteitsverlies en degradatie van ecosystemen (Brown & Cameron, 2000). Menselijke activiteiten wijzigden het milieu de laatste decennia drastisch, waardoor de rol van technologie en de ontwikkeling van het consumentenkapitalisme in twijfel wordt getrokken (Lewis & Maslin, 2018). Uit de raadpleging van wetenschappelijke artikels alsook beleidsdocumenten blijkt dat er reeds systemische verandering richting een meer duurzame samenleving in gang gezet is. De transitietheorie beschreven door Geels en Schot (2007) zal daarom gehanteerd worden om een meer interdisciplinaire kijk op het probleem te kunnen hanteren (Grin et al., 2010).

Figuur 1: The Multi-level perspective analysis framework by Geels overgenomen uit “Considering the Human-Dimension to Make Sustainable Transitions Actionable” door María Elena López Reyes, Willem A. Zwagers en Ingrid J. Mulder, 2020, Sustainability 12(21):8813, p10

Duurzaamheidstransities streven naar fundamentele veranderingen in socio-technische systemen die tegemoetkomen aan de huidige behoeften en toekomstige generaties niet in hun noden belemmert (Markard et al., 2020). Ze kunnen worden beschreven als “long-term, multi-dimensional, and fundamental transformation processes through which established socio-technical systems shift to more sustainable modes of production and consumption” (Markard et al., 2012, p. 956). Hierbij is een interdisciplinaire benadering nodig die interacties tussen het sociale, ecologische en technische onderzoekt (Schilling et al., 2018).

Transities vinden plaats doordat veranderingen op verschillende niveaus en domeinen op elkaar inwerken en elkaar versterken (Loorbach et al., 2017). Het framework van Geels en Schot (2007) bespreekt drie belangrijke analyseniveaus, namelijk het socio-technische landschap, de niche innovaties en de socio-technische regimes. In deze masterproef worden de milieuproblematieken, voortkomend uit het regime door uitputting, verspilling en afvalproductie door consumptie, gezien als een landschapsdruk. Het bestaande regime zorgt voor een niet-duurzame omgang met grondstoffen. Een focus op het sociale aspect van deze transitie, zoals hergebruik op het nicheniveau en de rol van freecyclegroepen als grassroots-movement om hergebruik bottom-up te stimuleren, zal daarom onderzocht worden, aangezien deze sociale benadering impactvol kan zijn (Markard et al., 2020).

Beleidscontext

De verschuiving naar meer duurzame consumptie dient volgens Jackson (2004) gefaciliteerd te worden door betere en efficiëntere technologie, sturend beleid en de ondersteuning van maatschappelijke veranderingsinitiatieven. Beleid is een belangrijke sturende kracht in een transitie. Uit internationale hoek zijn de Sustainable Development Goals (SDG's) een framework met een belangrijke vraag naar wereldwijde actie. 'The 10 Year Framework of Programmes on Sustainable Consumption and Production Patterns (10YFP)' zet specifiek zijn kracht in op consumptie en productie, waarbij individuele gedragingen ook worden aangekaart (Division for Sustainable Development, 2014). De Europese Unie, als institutionele regimespeler, lanceerde de 'Green Deal' met het oog op een groene transitie in haar werking. In dit beleid wordt erkend dat zowel klimaatverandering, alsook de aantasting van het milieu ernstige gevolgen voor de toekomst kan brengen. Het beleid bestaat uit verschillende initiatieven en tracht niemand achter te laten (Europese Commissie, 2023). Het bewustmaken van burgers over deze problematiek wordt als noodzakelijk gezien, omdat zij als een belangrijke actor worden beschouwd (Shevchenko et al., 2023).

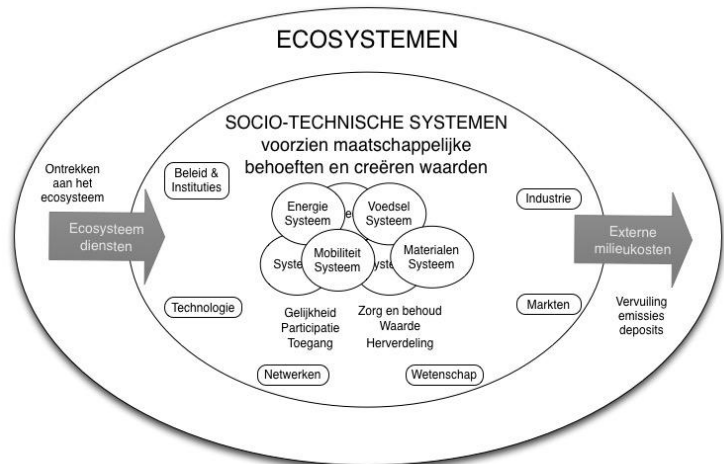

“The goal must be to achieve a paradigm shift from recycling to preventing and minimizing waste” – Frans Timmermans (Vanherck et al., 2023, p. 3)

De Europese Commissie stelde in maart 2020 haar 'New Circular Economy Action Plan' voor. Dit plan is een van de onderdelen van de European Green Deal en zet in op duurzame groei (European Commission, 2020). Het beleidsplan hoopt een transitie te faciliteren die de druk op natuurlijke hulpbronnen vermindert. Dit is nodig om een klimaatneutraal 2050 te kunnen realiseren en de impact op het milieu terug te dringen (European Commission, 2020). Beleid omtrent afval in Vlaanderen is te vinden binnen het 'Waste prevention measures in the waste framework directive' door Circulair Vlaanderen (Vanherck et al., 2023).

Economische context

Het industrieel metabolisme is een eenvoudige voorstelling van hoe de economie werkt. Grondstoffen worden onttrokken van de natuur, omgezet in een productieproces, verkocht aan een consument. Na gebruik komt dit in een of andere vorm weer terecht in de natuur (Hertwich, 2011; Verbruggen & Van Passel, 2016). Het is een werking waar een partij produceert, een andere partij consumeert en de natuur louter een kaderfunctie vervult.

Figuur 2: Het industrieel metabolisme overgenomen uit “Milieu en milieubehoud. Economische benadering” door A. Verbruggen en S. Van Passel, 2016.

Het vraagstuk omtrent verspilling en afvalproblematiek wordt vaak benaderd aan de hand van een (milieu)economische benadering. Dit door middel van heffingen, subsidies en vergunningen (Markard et al., 2020). Binnen zowel de Europese Green Deal, CEAP 2015 en CEAP 2020 worden de lijnen richting de transitie naar een circulaire economie uitgetekend. Het concept van een ‘circulaire economie’ werd gedefinieerd als: “an economy that aims to keep (the value of) products, components, resources and raw materials in the economy for as long as possible, by returning them into the product cycle at the end of their use, while minimising the generation of waste” (Vanherck et al., 2023, p. 82).

Binnen de circulaire economie probeert men af te stappen van een lineair ‘take-make-dispose’ model. De circulaire economie verkiest de ontkoppeling van groei en materiaalengebruik door middel van technologische innovatie, marktmechanisme en materiaalefficiëntie (Mejame et al., 2022). De strategie van de circulaire economie wordt vaak beschreven aan de hand van de drie R’s, namelijk ‘reduce’, ‘reuse’ en ‘recover’ (Delanoëje & Bachus, 2020, p. 4; Morsetto, 2020).

Figuur 3: De Circulaire Economie: minder grondstoffen, minder afval, minder uitstoot overgenomen uit “Circulaire economie: definitie, belang en voordelen” door het Europees Parlement.

Zowel de sociale economie als de circulaire economie hebben een duidelijke visie, dewelke het huidige onstabiele status quo betwisten in de hoop een transformatie te bestendigen. “Social economy seeks to democratize the economy and therefore move beyond capitalist share-holder-driven enterprises, whereas circular economy seeks to decouple a growth-addicted economy from unsustainable resource demands” (Bellemare et al., 2022, p. 108).

Technologische context

Life Cycle Assessment (LCA) wordt gebruikt om de milieueffecten van de gehele levenscyclus van een product in kaart te brengen. De effecten worden onderzocht van de extractie, verwerking, productie, distributie, gebruik alsook de verwijdering en het transport (Miettinen & Hamalainen, 1997). Systematische wijzigingen in het productieproces en efficiëntie in het gebruik van grondstoffen hebben reeds enorme winsten geboekt naar duurzaamheid toe (Agrawal et al., 2023). Het cradle-to-cradle principe legt de focus bij het ontwerp van het product, waarbij gestreefd wordt naar een product dat aan het einde van zijn oorspronkelijke levensduur gemakkelijk kan worden hergebruikt of gerecycled (European Commission, 2021).

“An understanding of the resource requirements and pollution of different activities is required to systematically adjust our activities to the limited availability of resources and the finite pollution absorption capacity of the earth [...] As all production, however, is ultimately related to consumption.” (Ayres & Kneese 1969; Hertwich, 2011, p. 27).

Het ‘weak sustainability principle’ stelt technologische innovatie prioritair en zien het als voldoende. Deze masterproef zal voornamelijk het idee van ‘strong sustainability’ naleven (Biely et al., 2018). Technologische vooruitgang samen met economische initiatieven worden als belangrijk gezien om stappen te zetten binnen de afval- en verspillingsproblematiek. Technologische optimalisatie en efficiëntie zullen hierdoor van groot belang zijn in de transitie naar een circulaire economie. Desondanks worden deze stappen als technologische fix niet gezien als de enige voorwaarden om een duurzamere toekomst te faciliteren.

Sociale context

In deze masterproef wordt de focus gelegd op de sociale zijde van de transitie naar een duurzamere samenleving. Dit door middel van hergebruik en de rol die freecyclegroepen hierin kunnen spelen. Er wordt getracht zo het ‘strong sustainability principle’ te volgen door individuen te betrekken.

Probleemstelling

In 2019 kwam het 'Global Resources Outlook' rapport uit, een alarmerend rapport dat de impact en vooruitzichten van het gebruik van hulpbronnen in kaart brengt (United Nations Environment Programme & International Resource Panel, 2019). Het rapport werd ontwikkeld op vraag van UNEA, United Nations Environmental Assembly, en toonde dat de winning en verwerking van natuurlijke hulpbronnen een ongeziene snelheid heeft bereikt. Sinds 1970 werd er geen daling of stabilisatie meer geobserveerd van de vraag naar grondstoffen (United Nations Environment Programme & International Resource Panel, 2019). Het vernieuwde rapport van 2024 toont hoe de stijgende trends in het mondiale gebruik van hulpbronnen zich hebben voortgezet of zijn versneld en hoe grote veranderingen in de toekomst nog niet meteen in zicht zijn (United Nations Environment Programme & International Resource Panel, 2024).

“Resources are extracted, processed, consumed and thrown away in a way that drives the triple planetary crisis – the crisis of climate change, the crisis of nature and biodiversity loss, and the crisis of pollution and waste. We must start using natural resources sustainably and responsibly.” – Inger Andersen (United Nations Environment Programme & International Resource Panel, 2024, p. ix)

Het grootste grondstoffenverbruik is te vinden in landen met een hoger-middenklasse inkomen (United Nations Environment Programme & International Resource Panel, 2019, 2024). In de literatuur wordt het westerse consumptiepatroon als een op zichzelf staand fenomeen aangekaart en bestempeld als een 'throwaway society' (Cooper, 2005). Overmatig aankopen gaat vaak gepaard met het sneller afdanken van goederen. In Vlaanderen publiceert de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM) resultaten over de hoeveelheid afval dat huishoudens produceren. Uit hun sorteeraanlyse kwam naar voren dat in het grofvuil van gezinnen nog (direct) herbruikbare goederen terug te vinden zijn (OVAM, 2022). Het aanpakken van consumptiegewoontes is van belang, omwille van haar rol in milieuproblemen, klimaatverandering, uitputting van grondstoffen, etc. (Brown & Cameron, 2000; Meissner, 2019).

Een transitie naar een duurzamere samenleving wordt ingezet in Europa door de Green Deal, de circulaire economie en de daarmee gepaarde technologische innovaties. Het is belangrijk om alle aspecten in het grotere systemische geheel te bekijken. Daarom werd besloten om in deze masterproef de sociale zijde te onderzoeken. Het rapport van Delanoëje en Bachus (2020) stelt dat hergebruik een schaars bestudeerd domein is, ondanks dat hergebruikskanalen wel degelijk ervoor kunnen zorgen dat goederen niet vroegtijdig afval worden. Hierdoor werd besloten om hergebruik te onderzoeken aan de hand van freecyclegroepen. Freecyclegroepen zijn online groepen die de levensduur van goederen verlengen door hergebruik te faciliteren, zonder wederkerigheid. Het identificeren van motieven en drempels tot deelname zou in rekening gebracht kunnen worden in het stimuleren tot meer hergebruik. Om ervoor te zorgen dat de impact van hergebruik door freecyclegroepen vergroot kan

worden, hoopt deze masterproef te onderzoeken **wat de potentiële motieven en drempels voor jonge studenten aan de Universiteit Antwerpen zijn om deel te nemen aan een freecyclegroep. Hoe kan participatie bevorderd worden?**

Theoretisch kader

Hergebruik

Hergebruik kan een individuele praktijk zijn waarbij iemand iets opnieuw gebruikt, zoals bijvoorbeeld een oude waterfles die als drinkbus dienstdoet. In dit masterproefonderzoek zal de focus gelegd worden op het soort hergebruik waarbij goederen van eigenaar wisselen. Hergebruik vindt al eeuwen plaats (Yokoo, 2010). Het doorgeven van kinderkleding aan andere ouders is hierbij een bekende praktijk (Ramioulle, 2023).

Bij hergebruik wordt er gekeken naar het potentiële einde van de productlevenscyclus. Hierbij tracht men te doen aan Product Life Extension (PLE) (IMA-Europe, z.d.). In PLE ofwel ‘de verlenging van de levensduur van producten’ is het belangrijk om beroep te doen op het consumentengedrag (Haase & Lythje, 2022). PLE kan bestendig worden door het stimuleren van bijvoorbeeld het repareren van goederen of het bevorderen van hergebruik. Volgens het onderzoek van Milios (2021) is hergebruik de meest optimale manier om materialen en energie in producten te behouden. Omwille hiervan zullen de volgende alinea’s inzoomen op geformaliseerde en informele kanalen van hergebruik.

Kanalen voor hergebruik

Om hergebruik onder verschillende individuen te faciliteren, worden er verschillende kanalen aangeboden. Formele kanalen vereisen soms een monetaire transactie, dienen regelgeving te volgen en worden gemonitord (Delanoeije & Bachus, 2020). Informele kanalen zijn manieren om hergebruik te faciliteren, waarbij de ‘transactie’ niet wordt geregistreerd (Delanoeije & Bachus, 2020).

Formele hergebruikskanalen

Formele economische hergebruikskanalen worden georganiseerd binnen de bestaande economische markt. Ze bestaan uit gereguleerde economische activiteiten met arbeidskrachten (Chen, 2007). Een voorbeeld hiervan is een private tweedehandswinkel waar mensen goederen kunnen binnenbrengen die vervolgens door de eigenaar van de winkel worden (door)verkocht (Delanoeije & Bachus, 2020).

In Vlaanderen is een populaire tweedehandswinkel De Kringwinkel. Deze winkel maakte al vroeg een verbinding tussen de circulaire economie en de sociale economie (Cools & Vandermoere, 2016). “De jonge sector trachtte zich te specialiseren en te profileren in de economisch-ecologische niche ‘hergebruik’” (Cools & Vandermoere, 2016, p. 830). Daarnaast maakt de Kringwinkel deel uit van de sociale economie, die verschillend is van de klassieke economie, door een bepaalde maatschappelijke meerwaarde te verkiezen boven winstmaximalisatie (Belgium.be, z.d.). De Kringwinkel biedt tewerkstelling aan door jobs te creëren voor mensen die laaggeschoold zijn of langdurig werkloos zijn (De Kringwinkel, 2023). Verschillend van de voorgaande private tweedehandswinkel, streeft De Kringwinkel naar de toegankelijkheid van kwalitatieve goederen aan een lage prijs voor iedereen (De Kringwinkel, 2023). Ze trachten materiële deprivatie te bestrijden door aan lage prijzen kwalitatieve goederen te verkopen (Cools & Vandermoere, 2016). Ook biedt De Kringwinkel de mogelijkheid om

defecte elektronica binnen te brengen zodat zij deze kunnen repareren (De Kringwinkel, 2023). Daarnaast zijn weeggeefwinkels te vinden op verschillende plekken in Vlaanderen. Hierbij wordt een fysieke winkel gebruikt om goederen gratis weg te geven of worden er hele lage prijzen gevraagd voor goederen. Deze winkels worden uitgebaat door organisaties, vrijwilligers en kunnen open blijven dankzij steun, klantenkaarten of het vragen van lage prijzen (Het Donorke VZW, 2020; Met weinig geld leven in Gent, z.d.).

Informele hergebruikskanalen

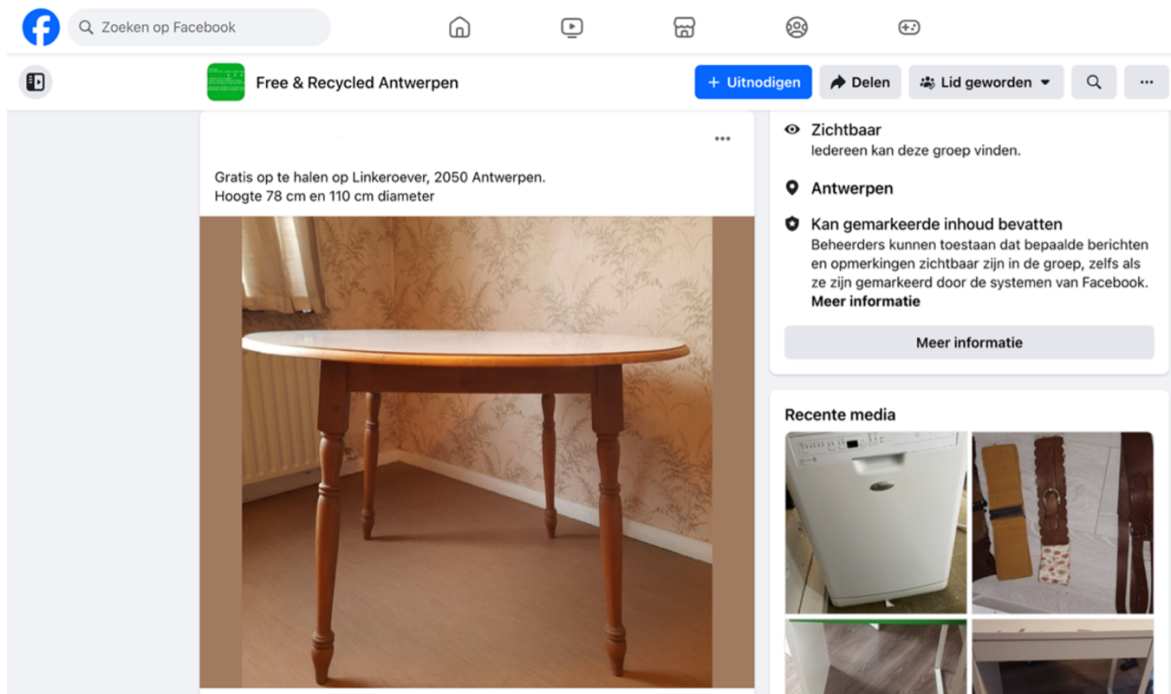
Informele kanalen worden door Delanoeije en Bachus (2020, p. 22) beschreven als “exchange channels in which the transactions of goods do not get registered and are neither governmentally taxed nor monitored” en maken deel uit van een informele economie (Chen, 2007). Een eerste vorm hiervan zijn de informele hergebruikskanalen die een (monetaire) transactie vereisen. Rommelmarkten of garageverkoppen zijn hier een voorbeeld van. De rommelmarkten en garageverkoppen functioneren net zoals de gewone markteconomie. Zo zijn er aanbieders van producten en kopers. Een variant van de rommelmarkt is de ruilbeurs. Hier komen mensen samen die specifieke goederen uitwisselen met elkaar. Het ruilen van kleding wordt ‘switching’ genoemd (Circulair Vlaanderen, z.d.). Ook zijn er online kanalen te vinden. De toename van online hergebruikskanalen zou gelijklopen met de evolutie in onlinewinkels (Padmavathy et al., 2019). 2dehands, Facebook Marketplace, eBay of Vinted zijn veelgebruikte kanalen. Zowel 2dehands als Marketplace bieden naast de betalende items ook de optie aan om goederen gratis weg te geven.

Vervolgens zijn er verschillende niet-monetaire kanalen te vinden, zoals hergebruik binnen het lokale netwerk van het individu. Binnen kringen worden regelmatig goederen aan elkaar doorgegeven (Ramioulle, 2023). Zo worden kleren van kinderen die bijvoorbeeld al ouder zijn doorgegeven aan jongere. Ook zijn er verschillende niet-monetaire kanalen die uitwisseling faciliteren tussen mensen die elkaar niet kennen. (Weg)geefkasten zijn hier een voorbeeld van. Deze kasten zijn te vinden in scholen, zoals op de campussen van de Universiteit Antwerpen, op de opritten van mensen thuis, of andere plekken, en bestaan ook voor specifieke goederen zoals boeken of planten (Van der Gucht, 2023; Verreyken, 2017). Hoewel het plaatsen van nog bruikbare goederen met een papier ‘gratis’ aan op de vensterbank, garage of voetpad als sluikstorten gezien wordt, is dit in Antwerpen een veelvoorkomende manier om goederen aan iemand onbekend te geven (stad Antwerpen, 2019). Online zijn er ook heel wat informele hergebruikskanalen te vinden. Een voorbeeld hiervan zijn de freecyclegroepen of LETS-groepen die ruil faciliteren door middel van goederen en diensten (Williams et al., 2001).

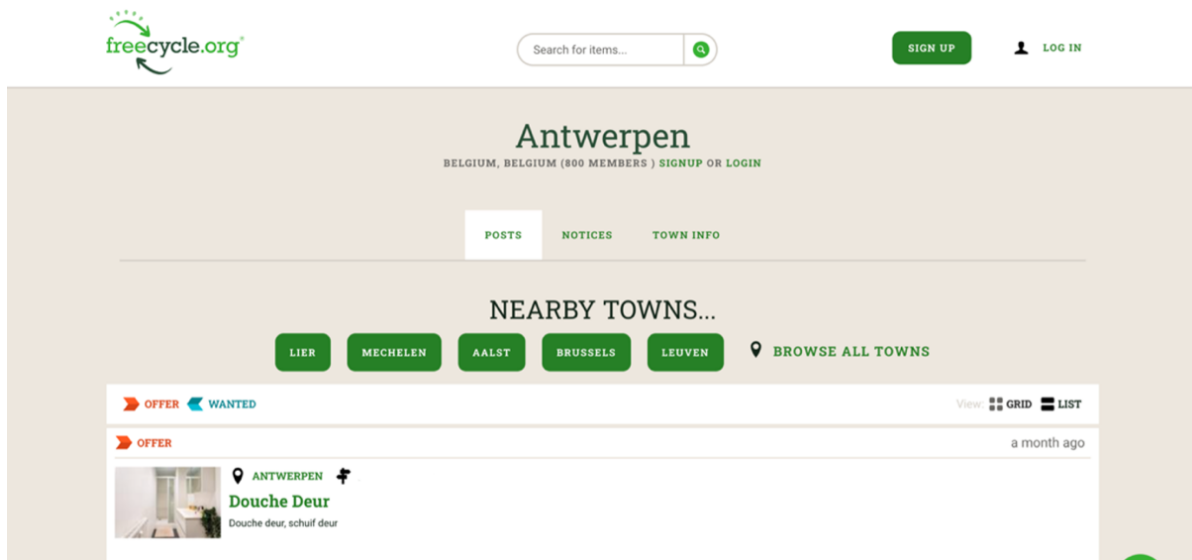
Freecyclegroepen

Een informeel en online te vinden hergebruikskanaal is de ‘freecyclegroep’. Freecyclegroepen zijn zowel te vinden op de website freecycle.org, als op andere platformen zoals Facebook (Ramioulle, 2023). Hergebruik wordt via deze groepen gefaciliteerd op een grote schaal tussen onbekenden. De vereisten hiervoor zijn: in het bezit zijn van een toestel dat op internet kan en het aanmaken van een account. Individuen die toetreden tot een online freecyclegroep, krijgen de kans om goederen weg te geven en te verkrijgen. Om dit te doen, dienen

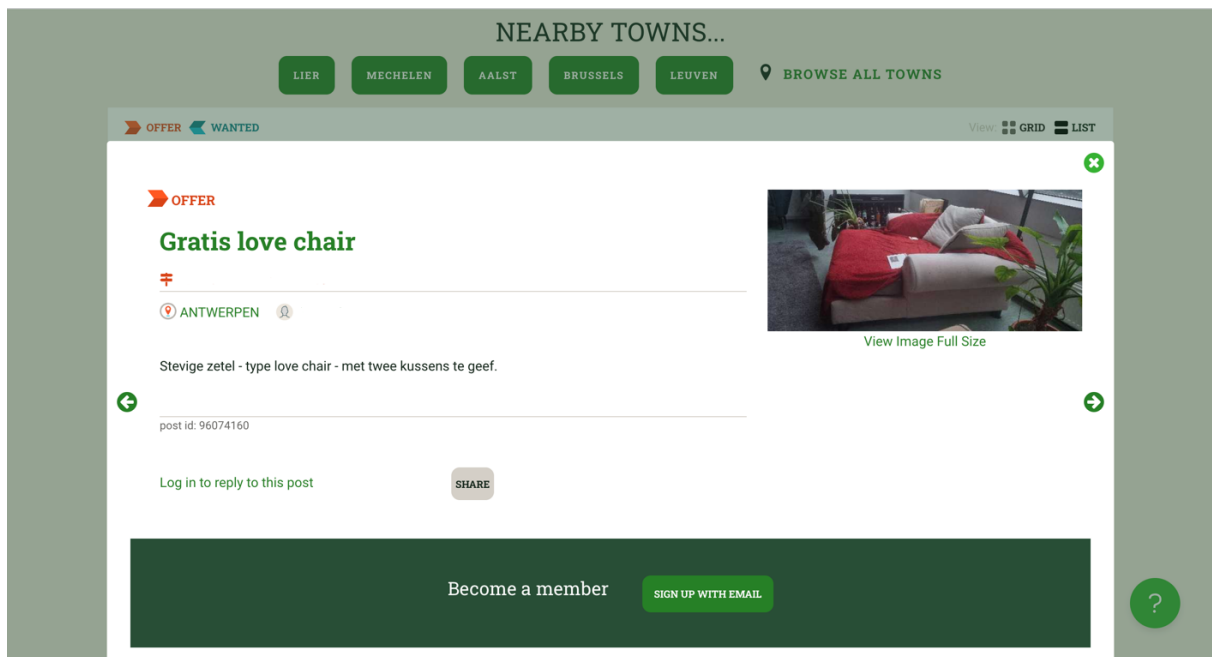
ze een bericht te plaatsen in hun freecyclegroep met informatie over het goed en de omgeving waar ze het goed kunnen ophalen. Vervolgens kunnen de gever en ontvanger contact met elkaar leggen om af te spreken waar het goed opgehaald kan worden (Ramioulle, 2023). Er bestaan freecyclegroepen per locatie, per soort goed en voor mensen die iets gemeenschappelijk hebben.

Figuur 4: Bericht in de 'Free & Recycled Antwerpen' groep van <https://www.facebook.com/groups/380010065526581>

Figuur 5: Freecycle.org Antwerpen groep van <https://www.freecycle.org/town/AntwerpenBE>

Figuur 6: Bericht in de Freecycle.org Antwerpen groep van <https://www.freecycle.org/posts/96074160>

Het volledige landschap van freecyclegroepen in Vlaanderen tonen is moeilijk, doordat de groepen te vinden zijn onder verschillende namen, regio's, groepen en goederen. Om een beeld te kunnen schetsen, worden enkele toebehorende groepen getoond. Groepen voor mensen die iets gemeenschappelijk hebben, zoals bijvoorbeeld door hun beroep, zijn niet te vinden in onderstaande figuur. Hoewel de Antwerpse groepen oorspronkelijk voor de inwoners van de stad Antwerpen waren, zijn deze groepen makkelijk vindbaar voor mensen van de gehele provincie Antwerpen, waarna zij soms worden doorverwezen naar een lokale groep.

Freecyclegroepen Facebook

Goederen (per locatie)	Gemeente	Regio	Stad/Provincie
FreeCircle kamerplanten antwerpen en omstreken - 15,7 d. leden	Freecycle Schilde - 4,1 d. leden	gratis te stabroek, hoevenen, berendrecht zandvliet ekeren kapellen en putte - 9,0 d. leden	Free & Recycled Antwerpen - 53,0 d. leden
Moestuyn Weggeefhoek - Gratis of ruilen van planten, zaden etc. - 13,0 d. leden	Free&recycled Merksem - 3,9 d. leden	Gratis af te halen in Brasschaat en omstreken - 6,6 d. leden	weggeefgroep Antwerpen - 10,9 d. leden
Freecircle bouwmaterialen antwerpen (te geef/vraag) - 7,7 d. leden	Free & Recycle Merksem - 3,7 d. leden	gratis te hoevenen stabroek Be-Za-Li kapellen ekeren kalmthout brasschaat - 4,6 d. leden	Free recycle & swap Antwerpen - 5,2 d. leden
	Graag gegeven Brasschaat - 3,5 d. leden	gratis kapellen en omstreken - 3,5 d. leden	
	Graag Gegeven Schoten - 2,7 d. leden	Free & Recycled regio Kapellen, Brasschaat, Hoevenen, Stabroek en Ekeren - 2,9 d. leden	
	freecycle schoten - 901 leden	Free recycle Antwerpen, luchtbal, ekeren en kapellen - 342 leden	

Figuur 7: Schema van enkele freecyclegroepen op Facebook

Motivaties van freecycle gebruikers

Zowel het sociale als het ecologische aspect van freecyclegroepen blijken van groot belang te zijn voor de leden (Ramioulle, 2023). De leden gaven aan voldoening te vinden in het doorgeven van hun goederen omdat ze zo anderen kunnen helpen. Freecyclegroepen zijn ook een vlotte manier om goederen te kunnen ontvangen, bijvoorbeeld voor mensen die plots alleen zouden gaan wonen na een relatiebreuk. Mensen die na een overlijden met veel geërfde goederen overblijven, zouden zo de goederen van een geliefde een tweede leven kunnen geven. Om het schuldgevoel te verminderen van het willen wegdoen van nog bruikbare goederen, zouden mensen ook lid worden. Ouders zouden deelnemen vanuit het idee dat kinderen geen nieuwe goederen nodig hebben, omdat ze er snel uitgroeien of ze deze vuil of kapot maken. Politieke of antikapitalistische reacties waren ook een motivator tot deelname, net zoals het waarderen van tweedehandsproducten en de optie tot creatief recyclen (Ramioulle, 2023).

Creatief hergebruik: upcycling

Bij upcycling worden ongewenste objecten of materialen hergebruikt om een nieuw product te creëren met een (hogere) waarde (Bridgens et al., 2018; Wegener, 2016). Het is een manier om goederen langer te kunnen gebruiken en zo ook hulpbronnen te kunnen uitsparen. Upcycling vormt de brug tussen 'upgrading' en 'recycling' (Wegener, 2016). Het wordt door Shi et al. (2022, p. 1) gedefinieerd als "transforming or repurposing unwanted object(s) to an object which has equal or higher value than the current value of its component(s)". Een afgedankt goed kan nogmaals functioneren door geherproduceerd te worden en zo ook geherwaardeerd te worden (Bridgens et al., 2018; Wegener, 2016). Een voorbeeld van upcycling is bijvoorbeeld het hergebruiken van houten transport pallets tot meubels. Upcycling zou bijdragen aan het sociaal welzijn door de rust die mensen vinden in het uitoefenen van upcyclingprojecten (Shi et al., 2022). Het zou het verlangen naar de aankoop van nieuwe producten verminderen en bewustzijn creëren over de benodigde grondstoffen voor een product. Ook heeft het economische voordelen, zoals het uitsparen van de aankoop van een nieuw goed en positieve sociale aspecten zoals het verhogen van sociale cohesie en empowerment bij de uitvoering (Singh, 2022). Consumenten krijgen hierdoor het gevoel positief deel te kunnen uitmaken van de circulaire economie (Milios, 2021).

Freecyclegroepen zijn een manier om aan goederen te geraken. De goederen die aangeboden worden zijn niet altijd in een perfecte staat of hebben niet altijd een gewenste look. Mits enige creativiteit kunnen de goederen op een goedkope manier ge-upcycled worden en verder dienstdoen, mogelijk met een nieuwe functie (Ramioulle, 2023).

Figuur 8: "Upcycle wooden pallets to make the ultimate raised garden Bed" door Will Ford, House Digest, 2023

Een transitie naar duurzaam consumentengedrag

In het hoofdstuk 'Interdisciplinair kaderen' werd er reeds een blik geworpen op de transitietheorie van Geels en Schot (2007). Hierbij werd getracht het systemische karakter duidelijk te maken, wat belangrijk is om verandering te bewerkstelligen. Een transitie naar een duurzamere samenleving is nodig, waardoor ook gedragswijzigingen bij individuen verondersteld worden noodzakelijk te zijn. Duurzaam consumentengedrag zal daarom in deze masterproef onderzocht worden aan de hand van hergebruik via freecyclegroepen. Belangrijk hierbij is het concept van 'just transition', een interdisciplinair benadering waarbij erkend wordt dat er een eerlijke en rechtvaardige transitie dient plaats te vinden op wereldschaal en op meerdere schaalniveaus (McCauley & Heffron, 2018).

Duurzaam consumentengedrag

Duurzaam consumentengedrag wordt beïnvloed door verschillende psychologische, sociale en economische factoren. Een eerste concept dat besproken zal worden, is de 'intention action gap'. Hoewel de intenties bij consumenten er vaak wel zijn om duurzame consumptiekeuzes te maken, blijken de acties dit niet altijd te weerspiegelen (Nguyen et al., 2019; Šajn, 2020). Het Steunpunt Circulaire Economie onderzocht het gedrag van Vlamingen en stelde dat ze bereid zijn om meer circulaire praktijken in hun dagdagelijkse leven te integreren, maar dit vaak niet doen indien hiermee risico's gepaard gaan zoals mindere kwaliteit, gebruiksgemak of wanneer de goederen een persoonlijk verhaal bezitten (Rousseau & Carmen, 2021). Een afweging wordt daarom gemaakt. Indien bepaald gedrag bijvoorbeeld een grote tijds kost met zich meebrengt, kan het individu besluiten een andere gedraging te stellen (Jagers et al., 2017). Dit kan zich voordoen bij mensen die hergebruikskanalen zoals freecyclegroepen kennen, maar voor welbepaalde redenen of drempels kiezen om er geen gebruik van te maken.

Onderzoek toont aan dat consumentengedrag bestaat uit routines en gewoonten (Jeleu et al., 2022; Southerton, 2013). Het consumentengedrag dat zich routinematig voordoet is een heuristiek, ofwel een manier om de cognitieve inspanning bij een beslissing te kunnen vermijden door een geautomatiseerde gedraging te stellen (Jackson, 2004). 'Theory of planned behaviour' (TPB) stelt dat gedrag wordt bepaald door attitudes, subjectieve normen en waargenomen gedragscontrole (Ajzen, 1991). De attitude tegenover iets beschrijft de persoonlijke visie ten aanzien van bijvoorbeeld hergebruik, terwijl de subjectieve norm deze van de grotere sociale groep nagaat. De waargenomen gedragscontrole stelt de mate waarin een individu het gevoel heeft controle te hebben over een bepaalde gedraging. Het onderzoek van Demarque et al. (2015) toont dat de normen en 'framing' erg belangrijk zijn in het 'nudgen' van duurzame consumptie (Rousseau & Carmen, 2021). Volgens Schwartz (1994) zou duurzaam consumentengedrag zich voordoen bij individuen indien een vorm van milieubewustzijn en ernst of bezorgdheid over de situatie aanwezig is, net zoals het gevoel in staat te zijn om door persoonlijke betrokkenheid verandering te kunnen bewerkstelligen. Daarnaast is ook de mogelijkheid van het individu om verandering tot stand te kunnen brengen afhankelijk van de context waarbinnen sociale praktijken te vinden zijn (Spaargaren & Van Vliet, 2000).

In het artikel Spaargaren en Van Vliet (2000) wordt besproken dat een breder perspectief aannemen in plaats van een individuele kijk van belang is. De belangen of motieven tot welbepaalde gedragingen maken deel uit van een context van sociale praktijken die in tijd en ruimte gesitueerd zijn en met anderen gedeeld worden (Markard et al., 2020). Zo bestaat duurzaam consumentengedrag niet louter in een 'sociaal-vacuüm' (Spaargaren & Van Vliet, 2000). Ook de 'social practice approach' benadrukt dat sociaal-culturele en socio-technische setting het consumptiegedrag beïnvloeden (Jaeger-Erben & Offenberger, 2014). Het boek "The story of stuff" geeft de life-cycle van consumentengoederen weer. Consumenten worden door middel van sociale normen, status, advertenties en 'planned obsolescence', aangemoedigd om te overconsumeren en goederen snel af te danken, een voorbeeld dat aantoont dat context meenemen van belang is (Leonard, 2010).

Sociale stratificatie in duurzaam consumentengedrag

De 'ecohabitus' stelt dat sociale klasse en duurzaam gedrag positief met elkaar verbonden zijn (Kennedy & Givens, 2019). Een hoger opleidingsniveau, en bijgevolg een hoger cultureel kapitaal, uit zich vaak in een groter bewustzijn over de milieu impact van consumptie (Franzen & Meyer, 2010). Het bezitten van sterk sociaal kapitaal, onder de vorm van een sterk sociaal netwerk, is ook belangrijk om nieuwe informatie die invloed hebben op de attitudes, te kunnen verschaffen (Geerts, 2019; Granovetter, 1973). Het onderzoek van Sheoran en Kumar (2022) toont aan dat vrouwelijke consumenten, consumenten met een middeninkomen, jonge consumenten (jonger dan 30 jaar) en consumenten die tot het voortgezet onderwijs hebben gestudeerd, vaak duurzamer gedrag vertonen (Geerts, 2019; Gifford & Nilsson, 2014; Rivera-Torres & Garcés-Ayerbe, 2018). Het bewustzijn over de milieu-impact van goederen wordt door jongeren meer besproken (Mazanec & Harantová, 2024). Ook is er een culturele component te vinden in bijvoorbeeld hergebruik-praktijken. Zo zouden de Westerse culturen minder aan hergebruik doen in vergelijking met andere culturen (Belk & Llamas, 2011). De gewoonte om aan

hergebruik te doen zou verbonden zijn met de mate waarin de cultuur waarde hecht aan bezitsdrang, onderlinge afhankelijkheid, individualisme en utilitarisme (Belk, 2009).

Ondanks dat hergebruik gezien kan worden als een duurzame gedraging, kan dit ook voortkomen uit economische redenen (Courtenay-Hall & Rogers, 2010). 14,7% van de Vlamingen koopt tweedehands uit financiële noodzaak (Herwin, 2022). Steeds meer Belgen zouden aan hergebruik doen, door zowel zelf goederen te verkopen of weg te geven, alsook door zelf goederen te kopen of krijgen van anderen (Herwin, 2024).

Hoe duurzaam consumentengedrag stimuleren?

Nieuwe gewoonten aannemen is moeilijk en vereist sterke motivatie en geschikte omstandigheden (Dimitrova et al., 2021). Vanuit de 'social practice approach' wordt benadrukt dat het stimuleren van duurzaam consumentengedrag een brede benadering nodig heeft (Jaeger-Erben & Offenberger, 2014). Zo zou het beleid en samenwerkingsverbanden individuen een duw in de gewenste richting kunnen geven. Het verschuiven van sociale normen en framing zou hergebruik kunnen 'nudgen' (Gossen et al., 2022).

Vroege betrokkenheid en stimulatie tot milieuvriendelijk gedrag beïnvloeden het ontwikkelen en behouden van een duurzamere levensstijl (Erdogan & Usak, 2009). Opvoeding zou voor een grote mate invloed hebben in het maken van duurzame keuzes, zoals het doen aan hergebruik (Belk, 2009). Oudere volwassenen hebben over het algemeen een meer gevestigde levensstijl (Monk et al., 2002; Monk et al., 1997). Jongere individuen, onder de dertig jaar, zijn sneller geneigd om hun gewoonten aan te passen in plaats van vast te houden aan de gedragingen die ze vaker stellen, wat te maken zou hebben met de hersenontwikkeling (Eppinger et al., 2013).

Het motiveren tot duurzaam gedrag door middel van onderwijs, politieke steun, middelen, vaardigheden en hoop is volgens Corcoran en Osano (2009) van groot belang. Het onderzoek van Piscitelli en D'Uggento (2022) stelt dat onderwijsinstellingen een rol kunnen spelen in het vormen van waardesystemen en kunnen bijdragen in het milieubewustzijn, wat zich verder kan vertalen in ecologische praktijken en persoonlijke betrokkenheid (Schwartz, 1994). Zo zouden instellingen voor hoger onderwijs ideale plekken zijn om studenten duurzaamheid aan te leren (Longoria et al., 2021). Studenten die leerden over de sociale impact en de milieu-impact van consumeren, waren sneller geneigd om duurzamer consumentengedrag te stellen (Alvarez-Suárez et al., 2014).

Anderzijds zou het oproepen tot het verduurzamen van de consumptieniveaus weerstand kunnen oproepen, alsook economische gevolgen kunnen hebben (Markard et al., 2020). Toch is het ook belangrijk te benadrukken dat niet iedereen beschikt over dezelfde mogelijkheden om duurzame praktijken te implementeren (Dimitrova et al., 2021).

Onderzoeksmethode

Onderzoeksvragen

In deze masterproef wordt bevraagd hoe de sociale zijde van een duurzaamheidstransitie kan plaatsvinden door veranderingen in de consumptiegedragingen te ondersteunen en stimuleren. Dit wordt gedaan door hergebruik als een laagdrempelige manier van duurzaam consumentengedrag te zien, waarbij freecyclegroepen als een hergebruikskanaal aangehaald worden. Met behulp van een kwalitatief onderzoek beoogt deze masterproef te onderzoeken **wat de potentiële motieven en drempels voor jonge studenten van de Universiteit Antwerpen zijn om deel te nemen aan een freecyclegroep. Hoe kan participatie bevorderd worden?** Hierbij is een onderscheid te maken tussen twee groepen: zij die freecyclegroepen niet kennen en zij die het wel kennen, maar er momenteel geen gebruik van maken. Tijdens de interviews worden de studenten bevraagd op hun eventuele toekomstige acties, wat een indicatie is van hun intenties, maar geen weergave dient te zijn van hun daadwerkelijke toekomstige gedragingen.

Methodologie

Eerst werd er een literatuurstudie opgesteld om de bestaande literatuur omtrent hergebruik en (duurzaam) consumentengedrag na te kunnen gaan. Vervolgens werden er tien interviews met jonge studenten van de Universiteit Antwerpen afgenomen die geen lid zijn van een freecyclegroep. Er werd gekozen voor jonge studenten onder de dertig jaar, aangezien zij gemakkelijker nieuwe gewoonten zouden kunnen aannemen, nog vele levensjaren hergebruik zouden kunnen toepassen en dit ook zouden kunnen doorgeven aan hun kinderen (cf. Hoe duurzaam consumentengedrag stimuleren?). De keuze voor studenten van de Universiteit Antwerpen werd ook gemaakt om een bijdrage te kunnen leveren aan de Universiteit Antwerpen, alsook de educatiekracht die universiteiten hebben om bepaalde normen bij studenten bij te brengen na te gaan. Er werd gekozen om studenten van verschillende opleidingen te interviewen, aangezien mogelijk de normen en (levens)visies hierdoor verschillen. Desondanks wordt erkend dat het volgen van een academische opleiding mogelijk een select publiek met zich meebrengt, wat reeds in het onderdeel sociale stratificatie beschreven werd.

Om respondenten te zoeken, werd er gebruik gemaakt van convenience sampling en snowball sampling (Lune & Berg, 2017). Convenience sampling werd toegepast omdat respondenten gerekruteerd worden uit een beschikbare pool. De voornaamste criteria om respondenten te vinden waren: geen lid zijn van een freecyclegroep, alsook een jonge student van onder de dertig jaar te zijn studierend aan de Universiteit Antwerpen. Enige diversiteit onder de studenten werd getracht te bekomen door studenten uit verschillende opleidingen te bevragen, aangezien dit mogelijk een invloed kan spelen in hun visie omtrent hergebruik. Ook werd er getracht een gelijke verdeling in mannen en vrouwen te voorzien, aangezien de literatuur omtrent sociale stratificatie hierin verschillen aantoont, waarover later gereflecteerd kan worden. Snowball sampling werd toegepast door aan de hand van doorverwijzing door anderen respondenten nieuwe respondenten te zoeken. Hoewel tien interviews beperkt zijn om een volledig beeld te krijgen van de potentiële motieven en

drempels voor mensen om deel te nemen aan hergebruikspraktijken door middel van freecyclegroepen, zal deze beschrijvende studie een eerste overzicht bieden van hun redenen.

Een semigestructureerd interview werd afgenomen, waarbij een interviewleidraad gebruikt werd. De interviewleidraad is te vinden in de bijlage en heeft enige overlap met de vragen van mijn vorige masterproef (Ramioulle, 2023). De respondenten werden online gecontacteerd, nadat ze in persoon of door een vorige respondent werden gevraagd tot deelname. Vervolgens werd er een afspraak gemaakt om een interview te kunnen afnemen. Voorafgaand aan de vragen werd eerst een informed consent voorgelegd en gevraagd of ze akkoord gaan met het opnemen van het interview. De gedeelde informatie werd later getranscribeerd, gecodeerd en geanalyseerd en tot slot terugkoppeld aan de eerder gevonden informatie uit de literatuurstudie. Ook werden er twee ongestructureerde interviews met (voormalige) medewerkers van het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW) en Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM) afgenomen om hun inzichten tot de motivatie, drempels en stimulatie tot hergebruik te verkrijgen. Er werd online contact met hen opgenomen. Het eerste interview werd afgenomen met een voormalig maatschappelijk werker van het CAW. Hij kwam via zijn werk in contact met mensen die zich in een extreem kwetsbare positie bevonden. OVAM werd gecontacteerd, aangezien OVAM studies uitvoert naar de motivaties en drempels van mensen om deel te nemen aan hergebruik.

Datum	Opleiding	M/V/X	Bekend met freecyclegroepen?	Kotstudent	Audiobestand
20/03/2024	Master Architectuur	M	Ja	Ja	Interview 1
22/03/2024	Master Rechten	M	Nee	Nee	Interview 2
22/03/2024	Master Stedenbouw en Ruimtelijke Planning	M	Ja (heeft geen Facebook meer)	Ja	Interview 3
22/03/2024	Bachelor Sociologie	V	Ja – van universiteit in Singapore	Ja	Interview 4
26/03/2024	Master Architectuur	M	Nee	Nee	Interview 5
27/03/2024	Master Strategische Communicatie	V	Nee	Nee	Interview 6
28/03/2024	Schakelprogramma Geschiedenis	V	Nee	Nee	Interview 7
28/03/2024	Master Productontwikkeling	M	Ja	Ja	Interview 8

31/03/2024	Bachelor Biomedische Wetenschappen	V	Nee	Ja	Interview 9
4/04/2024	Master Milieuwetenschap	V	Nee	Nee	Interview 10

Datum	Organisatie	Beschrijving beroep	Functie geïnterviewde	Audiobestand
5/04/2024	CAW	Sociale dienstverlening	Maatschappelijk werker	Interview CAW
15/05/2024	OVAM	Onderzoek in afval(beleid)	Onderzoek naar hergebruik	Interview OVAM

Dataverwerking

Om de data te verwerken, werden de interviews na afname en opname getranscribeerd. Deze Word-transcripties werden geüpload naar NVivo. In NVivo werden de interviews stap voor stap gecodeerd. Eerst werd er open gecodeerd, wat betekent dat de teksten in kleinere stukken opgedeeld werden waardoor data reductie mogelijk was (Claessens, 2022; Mortelmans, 2020). In een tweede fase werden de open codes vergeleken, gedifferentieerd, verzameld en afgezonderd. Dit proces heet axiaal coderen (Claessens, 2022; Mortelmans, 2020). Tot slot werd door middel van selectief coderen een theorie opgebouwd (Mortelmans, 2020). De codeboom die hieruit ontstond werd gebruikt om de vaak benoemde motieven en drempels vlot op te nemen in het schrijven van de resultaten en conclusie.

Resultaten

In de resultaten zal eerst toegelicht worden **wat de potentiële motieven en drempels voor jonge studenten van de Universiteit Antwerpen zijn om deel te nemen aan een freecyclegroep**. In de volgende sectie zal beantwoord worden **hoe participatie bevorderd kan worden**.

Motieven

In het eerste deel van de resultaten zal toegelicht worden welke motieven de studenten gaven om in de toekomst deel te nemen aan een freecyclegroep. De eerste motieven die aangehaald worden, zijn voornamelijk economisch en praktisch van aard. Vervolgens worden meer ecologische motieven belicht en tot slot de sociale motieven.

Gratis

Het motief tot potentiële deelname in de toekomst dat door de studenten het meest aangehaald werd, was dat goederen verkrijgen, alsook weggeven via een freecyclegroep gratis verloopt.

“Die freecyclegroepen zijn natuurlijk gratis. Dus, ja, wie zou nu liever niet iets gratis willen ophalen, waar je eigenlijk ook weer duurder dat in de winkel kunt kopen” – interview 9

De eerstejaarsstudente Biomedische Wetenschappen liet tijdens haar interview weten dat ze graag gratis goederen bij mensen zou gaan ophalen. Ze zit op kot en zag de opportuniteit om haar kot gratis in te richten. Ook de masterstudente Strategische Communicatie vond het een goed idee om goederen, die ze anders zelf zou moeten aankopen, door middel van een freecyclegroep gratis te verkrijgen.

“Ik zou daar wel gebruik van maken. [...] Als ik bijvoorbeeld alleen op kot ga of zo en ik denk ah ik heb een bureaustoel nodig [...] Ah misschien heeft er iemand zo'n gratis bureaustoel of zo in de aanbieding, ik ga eens gaan kijken.” – interview 6

“We hebben nog geen echt loon. [...] Dus ja, om die redenen zou ik er zeker wel gebruik van willen maken.” – interview 2

De masterstudent Rechten vertelde in zijn interview dat het soms moeilijk rondkomen is met geld als student. Hij verdient geen vast inkomen en zag daarom de meerwaarde om goederen gratis bij andere mensen te kunnen ophalen. Ook gaf hij tijdens zijn interview aan dat mensen met een zwakkere financiële positie hier mogelijk baat bij zouden kunnen hebben.

“En misschien ook dan heb je een groep die iets minder centen hebben, bijvoorbeeld ik zal zeggen, die door de afstand op kot moeten gaan, maar dan echt alles eraan geven en hun eigen meubilair nog niet kunnen betalen ofzo. [...] En dat dat wel handig is om wat kosten te besparen enzo” – interview 2

Een student Architectuur, die bekend was met het concept freecyclegroepen, liet tijdens zijn interview weten dat hij vanuit thuis het belang van hergebruik reeds had meegekregen. Hij probeerde zo goed mogelijk duurzaam te leven en prefereert hierdoor bijvoorbeeld tweedehandskleding. Hoewel de meeste studenten het voordeel aanhaalden van gratis goederen te kunnen krijgen, gaf de masterstudent Stedenbouw en Ruimtelijke Planning ook aan dat hij via deze weg zich gratis van goederen kon ontdoen.

“Ja, financieel is dat natuurlijk heel voordelig. Als je iets gratis kan krijgen in plaats van ervoor te moeten betalen. En zoals ik eerder zei, van ja, als je dan gaat verhuizen en je krijgt het niet weg. Ja, en ze komen het gewoon ophalen bij u. [...] gratis afvaldienst denk ik dan.” – interview 3

Ook de medewerkster van OVAM liet weten dat het ontvangen van goederen zonder hier geld aan te moeten uitgeven een goede motivator zou kunnen zijn voor mensen om deel te nemen.

“Zeker sinds de crisis is er een heel segment van de bevolking dat meedenkt aan tweedehands. Welke vorm dan ook. [...] Dan kijken ze wat er kan bespaard worden op een andere manier.” – interview OVAM

Snel en efficiënt goederen kunnen afdanken

Meerdere studenten vonden de werking van de freecyclegroepen snel en efficiënt, wat een motivator bleek te zijn. Ze willen soms van goederen af, maar vinden er dan niet vlot een thuis voor, waardoor deze nog een lange tijd bij hen blijven liggen. De student Architectuur liet weten dat hij omwille van deze reden zou willen deelnemen. Hij heeft een minimalistische levensstijl en wil graag niet te veel overbodige goederen in huis. Verkopen op online platformen verliep voor hem tot nu toe niet zo vlot, doorgeven aan familie en vrienden wel. Een freecyclegroep lijkt voor hem een snellere manier om van goederen af te geraken, net omdat de goederen gratis zijn.

“Ik denk dat je dan eigenlijk vaak sneller van dingen van afzijt door ze gratis weg te geven” – interview 1

De masterstudente Strategische Communicatie vond de manier van werken efficiënt en tijdsbesparend. Ze organiseert soms met vriendinnen een kledingruil en verkoopt soms goederen, maar is verder niet bewust bezig met hergebruik of duurzaam gedrag. Ze kende de freecyclegroepen niet, maar zag er wel potentieel in. In plaats van dat ze zelf tijd zou moeten nemen om het af te danken goed naar ergens te brengen, zou dit bij haar thuis opgehaald kunnen worden.

“Ik zou makkelijker zeggen, ah hey, kom dit ophalen ofzo. Dat ik het zelf ook niet moet wegbrengen. Uiteindelijk, voor u is dat dan ook een tijdsbesparing. [...] Waarom zou je het weggooien als het zo gemakkelijk is om een berichtje in zo'n groep te zetten. Het wordt opgehaald. Het is niet dat jij zelf heel veel moeite moet doen.” – interview 6

Netwerkvoordelen

“Om dat makkelijker te organiseren en meer bereik te hebben, denk ik. Als ik op mijn Facebook zou vragen... Wie moet dit hebben? Dan... Ja... Op een goede week zien dan denk ik 200 mensen dat. Zo'n groep, daar zit wel een pak meer volk op. Die ook wel geïnteresseerd zijn in spullen waarschijnlijk.” – interview 8

De masterstudent Productontwikkeling probeert een duurzame levensstijl te hanteren. Zo maakte hij reeds gebruik van een gelijkaardig online concept ‘zonder honger naar bed’. Hierin probeert hij voedseloverschotten van zijn studentenvereniging of handbalclub aan anderen door te geven, zodat deze niet verspild moeten worden. In het interview gaf hij aan, dat door gebruik te maken van een freecyclegroep, hij vermoedelijk meer kans heeft om het goed waarvan hij zich wil ontdoen werkelijk aan iemand te kunnen doorgeven. Indien hij dit op zijn Facebookprofiel zou plaatsen, dan zou het bericht ook wel enig publiek kunnen bereiken, maar niet noodzakelijkerwijs een publiek dat geïnteresseerd is in het ontvangen van goederen.

De masterstudent Architectuur was ook geïnteresseerd om deel te nemen aan een freecyclegroep, omwille van de mogelijkheid om goederen door te kunnen geven aan een groter netwerk. Tot nu toe gaf hij goederen meestal door in een familiekring. Indien hij toevallig bij vrienden gehoord had dat zij iets konden gebruiken, dan gaf hij deze aan hen. Freecyclegroepen zouden voor hem ervoor kunnen zorgen dat hij goederen daadwerkelijk kan doorgeven, aangezien hij binnen zijn netwerk niet altijd mensen kent die zijn goederen willen.

“Als ik er uiteindelijk echt wel van af moet, maar ik vind niet direct iemand in de nabije omgeving die dat kan gebruiken... Dan denk ik dat ik daar wel aanspraak op zou maken, op zo'n groep.” – interview 1

Indien niet verkocht, gratis weggeven

“Ik zou misschien eerst proberen te verkopen, maar als dat niet lukt, ja, en ik zou ze niet meer nodig hebben, waarom niet? Dan is het ook misschien gemakkelijker, in plaats van ze helemaal weg te doen naar ergens anders, dat ze gewoon kunnen opgehaald worden.” – interview 3

De student Stedenbouw en Ruimtelijke Planning gaf doorheen zijn interview aan dat hij eerder bereid is om iets te verkopen, dan iets gratis weg te geven. In het verleden probeerde hij goederen via 2dehands en Vinted te verkopen, wat niet altijd lukte. Toch zag hij potentieel in het gratis weggeven van goederen, indien hij deze niet meer kon gebruiken en ook niet kon verkopen. Zo zou iemand de goederen bij hem thuis kunnen ophalen, wat voor hem makkelijk zou zijn. Deze motivatie werd enkel door hem aangehaald, maar zou mogelijk ook voor anderen van toepassing kunnen zijn.

Specifieke of unieke goederen

De masterstudente Architectuur gaf in haar interview aan dat freecyclegroepen mogelijk goederen zouden kunnen aanbieden die momenteel niet meer in winkels verkocht worden. Deze specifieke goederen zouden nog wel bij iemand thuis kunnen liggen en zo een nieuwe bestemming kunnen vinden.

“Ik kan mij ook wel inbeelden moest je naar iets op zoek moest zijn waarvan je denkt... Ah, maar dat kan ik tegenwoordig niet meer in de winkel vinden. Iets oud of antiek [...] Misschien heeft iemand dat thuis liggen van vroeger [...] Moest ik nu iets nodig hebben, zou ik weleens denken van misschien ga ik daar eens op kijken.”

– interview 5

De andere student Architectuur zou gemotiveerd zijn om lid te worden van de groep omdat hij vermoedt dat hij unieke stuks in de groep zou kunnen vinden. De medewerkster van OVAM liet weten dat dit een motivatie was van vele mensen die aan hergebruik doen.

“Je gaat misschien dingen tegenkomen waarvan dat je... die dat je anders niet had gevonden op de commerciële markt. Dus dat je misschien nieuwe dingen tegenkomt.” – interview 1

“Omdat ze het hip vinden en unieke stukken willen. Dat ze origineel voor de dag komen” – interview OVAM

Lokaal

De student Productontwikkeling liet weten dat toen hij op kot ging, hij heel wat kilometers moest rijden om meubels naar zijn kot te brengen. Dit zowel voor de meubels die hij thuis al had staan, alsook voor meubels die hij nieuw aankocht bij IKEA. Lokaal goederen kunnen krijgen had mogelijk kilometers met de auto kunnen uitsparen. Hij zag dit als een goede motivatie om gebruik te maken van de freecyclegroepen.

“Je moet niet met de auto naar de IKEA in Wilrijk... Bij mij thuis is dat ver rijden. Dus dat is ook al wel goed, dat je dingen niet te ver moet gaan halen. [...] dat zorgt ervoor dat dingen hergebruikt worden, redelijk lokaal. Dus dat is allebei al heel goed.” – interview 8

Ook de studente Biomedische Wetenschappen zit op kot en gaf aan dat het lokaal doorgeven van goederen een duurzame praktijk zou zijn. Goederen worden zo hergebruikt en moeten niet meer ver getransporteerd worden. Het lokale aspect was voor haar een motivatie om deel te nemen.

“Duurzaam? Ja, zeker. Want, ja, dingen worden niet weggegooid en andere mensen kunnen die hergebruiken op die manier [...] ook omdat het zo lokaal is dat mensen het gewoon kunnen ophalen” – interview 9

Milieuvriendelijk gedrag stellen

“Ik denk als je erin zit en je komt het meer tegen, dat je ook sneller herinnerd gaat worden van, ah hé, ik moet dat hier eigenlijk niet weggooien” – interview 6

De masterstudente Strategische Communicatie ziet de freecyclegroepen als een milieuvriendelijk iets. Ze vertelde dat ze denkt dat freecyclegroepen mensen een geheugensteuntje kunnen bieden dat hun goederen mogelijk nog bruikbaar zijn voor een andere persoon. Ze kende het concept niet, maar meent wel dat het zou

kunnen bijdragen aan de vergroening van mensen hun levensstijl, wat een motivatie tot deelname zou kunnen zijn.

“Ik denk dat dat wel voldoening geeft als je iets geeft en krijgt [...] dat je dan toch misschien wel uw ecologische voetafdruk hebt beperkt.” – interview 2

“Sowieso het hergebruik dan [ja]. Dan doe je wel echt iets goed voor de wereld. [...] het is goed voor het milieu.” – interview 6

Meerdere studenten zagen in freecyclegroepen de mogelijkheid om een ecologisch verantwoorde bijdrage te leveren. De studenten zagen het als een manier om zelf bij te kunnen dragen aan het verkleinen van hun ecologische voetafdruk. Zo worden goederen niet vroegtijdig afval, maar krijgen ze een nieuw leven bij iemand anders wat een motivatie tot deelname kan zijn.

Upcycling

“Ik probeer dat zelf. Een verkleed kostuum te maken en dan via tweedehands spullen te bestellen of eventueel te lenen.” – interview 10

De studente Milieuwetenschap liet tijdens haar interview weten dat zij eenmalige outfits, zoals verkleedkleden, graag zelf maakt. Dit deed ze tot nu toe steeds met goederen die ze thuis had liggen of kon lenen van anderen. Ze vindt het zonde om outfits te kopen die voor een eenmalige gelegenheid gedragen zullen worden. Freecyclegroepen zouden haar kunnen helpen in het vinden van de nodige goederen om zo bijvoorbeeld een kostuum te maken. Dit wordt ook bevestigd door de medewerkster van OVAM.

“Als je wat creatief bent, kun je zeker nieuwe dingen maken en dingen hergebruiken. Soms de zotste dingen. Ja. Waar je niet aan denkt, kun je zeker hergebruiken. Er zijn voorbeelden genoeg daarvan.” – interview OVAM

Mensen ontmoeten

“Ik denk ook wel dat dat een leuke manier is om mensen te ontmoeten.” – interview 7

Een aantal studenten gaven aan dat freecyclegroepen een plek kunnen zijn om mensen te leren kennen. De studenten, die vaak al enkele jaren studeren, lieten weten dat binnen bijvoorbeeld een universitaire freecyclegroep studenten elkaar zouden kunnen leren kennen. Voor hen is dit geen motivatie tot deelname, maar dit zou wel voor andere studenten het geval kunnen zijn volgens hen.

“Stel, je bent allebei student en je ziet die de week daarna in de les ofzo [...] Omdat je elkaar dan ook weer wat beter leert kennen” – interview 8

“Als je dat dan bijvoorbeeld zo'n, voor specifiek mensen die op kot zitten [...] de ene zet er een waterkoker op bijvoorbeeld en zo van, ah ja, van dit zijn ook nog tips, ik heb drie jaar op kot gezeten, je kunt misschien ook één daar aan schaffen. Of, je kunt misschien eens, allee ik ken nog iemand die ook nog iets heeft. Enzo. Ehm. Ik denk, je ontmoet wel mensen.” – interview 10

Volgens de student Strategische Communicatie zou iemand dat net verhuisd is via deze weg mensen kunnen leren kennen.

“Stel [...] je bent hier nieuw, je zit hier, ik heb een plantje, wil iemand dat komen halen? Ik denk zeker dat dat een toffe manier is om mensen te leren kennen om te verbinden.” – interview 6

Voldoening halen uit het bieden van hulp

“Ik denk dat iets extra fijn aan zo'n freecyclegroep ook gewoon is dat je er voldoening uit haalt [...] dat je voldoening haalt uit het feit dat je iemand een plezier hebt kunnen doen met iets of dat je iemand hebt kunnen helpen met iets en dat is ook wel fijn. Ik denk dat we dat wel nodig hebben tegenwoordig, omdat mensen heel hard uit elkaar aan het groeien zijn en iedereen zo meer en meer voor zichzelf begint te redeneren. Dus ik vind het wel een mooi concept.” – interview 5

De masterstudente Architectuur is Armeens en liet tijdens haar interview weten dat ze de Vlaamse cultuur soms te individualistisch vindt. De Armeense cultuur steunt op samenhang en elkaar helpen. Een freecyclegroep zou volgens haar kunnen zorgen voor een (online) verbinding. Het helpen van anderen, door het geven van goederen, kan een gevoel van voldoening geven, wat voor haar als een motivator aangehaald werd om deel te nemen. Ook de masterstudent Productontwikkeling vond het een fijn idee om door middel van freecyclegroepen mensen te kunnen helpen.

“Het is een goedkope en makkelijke manier om van spullen waar je vanaf wilt af te kunnen en tegelijkertijd iemand te helpen. Dus dat is wel fijn.” – interview 8

Drempels

De drempels die het meest aangehaald werden zijn de onzekerheid over de staat van het goed en het afspreken met onbekenden. Naast de drempels aangehaald door de studenten, werden er ook drempels vermeld door de oud-medewerker van het CAW die hij vermoedde te vinden bij kwetsbare personen.

Onzekerheid over de staat van het goed

“Het enigste waar ik aan kan denken is dat je misschien niet zeker bent van in welke staat dat je tweedehands voorwerp ontvangt.” – interview 1

“Ik denk dat er nog heel wat vooroordelen zouden zijn. Ehm, van zo ja, dat is toch rommel. Dat is iets waar mensen van af willen en niet naar het containerpark voor willen rijden.” – interview 10

Een drempel om tweedehands goederen via freecyclegroepen te verkrijgen, is de twijfel dat het goed zich in de staat zal bevinden zoals de ontvanger dat wil. Tijdens het interview werd de Antwerpse “Free & Recycled” groep getoond aan de respondenten. Hierbij zagen ze steeds een post in de groep met de beschrijving van het goed, de ophaallocatie en de bijhorende foto’s. Sommige beschrijvingen of foto’s werden door de respondenten als te beperkt gezien, waardoor ze twijfelden aan de staat waarin het goed zich bevindt.

“Ik denk dat mensen snel van die mentaliteit... zullen denken van als ze het gratis weggeven, dan zal het wel rommel zijn.” – interview 5

Hoewel het de masterstudenten Architectuur en Milieuwetenschap niet zou tegenhouden om lid te worden van een freecyclegroep, zagen ze de onzekerheid over de staat van een goed wel als een drempel voor andere mensen om toe te treden tot een groep.

“En de nadelen inderdaad, dat het spullen kunnen zijn die in minder goede staat zijn, omdat mensen het misschien anders eerder zouden doorverkopen, in plaats van het gratis weg te geven. Maar ik denk niet dat dat altijd waar is. Ik denk dat mensen ook gewoon vaak van iets af willen en zoiets hebben van... Neem het maar mee.” – interview 5

Hoewel de meeste respondenten niet aangaven dat een tweedehands goed door henzelf minder of net langer gebruikt zou worden, gaf één respondent aan dat hij wel vermoedt dat tweedehands minder lang gebruikt zou kunnen worden. Dit wordt veronderstelt aangezien het goed al langer in gebruik is en vermoedelijk ook daardoor in een minder goede staat is. Dit werd aangehaald als een mogelijke drempel.

“Ik denk iets minder dan dat het nieuw is, omdat er ook al een vorige eigenaar was die er ook al heeft van genoten. Dus natuurlijk gaat dat een beetje sneller in de tijd naar beneden.” – interview 2

Tijdens het interview met OVAM werd deze drempel bevestigd. Het is daarom belangrijk dat de goederen met respect behandeld worden om een tweede leven te kunnen krijgen bij iemand anders.

“Iedereen moet dat ding met respect behandelen. [...] Als je al iets goed onderhouden hebt en zorgzaam gebruikt hebt, dan ga je ook meer kans hebben voor door te geven.” – interview OVAM

Onhygiënisch

“I'm not sure about, like, you, but, like, adults and at least my parents, they may not like the idea of using something that has been used before. Like, they may find it, like, maybe it's not the cleanest or anything. But, yeah, I think youths are more open.” – interview 4

Hoewel het idee dat reeds gebruikte goederen onhygiënisch zijn niet een drempel was voor de studente Sociologie uit Singapore, haalde ze dit wel aan als een drempel voor andere mensen. Zo zou volgens haar de perceptie leven dat nieuwe goederen hygiënischer zijn dan reeds gebruikte. Ook de masterstudent Productontwikkeling haalde dit aan. Daarnaast zei hij ook dat nieuwe goederen volgens hem niet gegarandeerd hygiënischer zouden zijn. OVAM bevestigde dat het idee dat tweedehands goederen onhygiënisch zijn een drempel is.

“Ik denk dat sommige mensen ook wel wat vies zijn van hergebruik. En als dat dan door de winkel is gepasseerd, denken mensen wel dat dat properder is. Wat volgens mij niet per se het geval is.” – interview 8

“Waarom ze het niet doen? Dat is meestal hygiëne.” – interview OVAM

Wantrouwen naar onbekenden

“Ik denk misschien, maar dat is met alle verkoopplatformen ook zo, dat er een gevaar bestaat dat bijvoorbeeld mensen niet eerlijk zijn over hun identiteit en over hun gegevens. [...] Maar vooral waar ik over spreek, is dat je dat bij iemand gaat ophalen. Dat mensen naar je huis komen die je dan eigenlijk niet kent.” – interview 2

De student Rechten gaf aan dat er enig wantrouwen kan zijn tegenover onbekenden. Hij had niet meteen het gevoel dat freecyclegroepen onveilig zouden zijn, maar gaf wel aan dat hier een angst in zou kunnen schuilen. Ook de masterstudent Stedenbouw en Ruimtelijke Planning deelde deze mening. Hij vond het moeilijk onbekende mensen naar zijn thuis te laten komen of naar hun huis te gaan.

“Ik kan mij inbeelden dat daar ook wel mensen misschien op zitten met foute intenties [...] Ik zou niet naar een willekeurige buurt hier in Antwerpen gaan dat ik niet ken om zoiets gratis zagezegd op te halen. Of ik zou ook niet zomaar iedereen bij mij thuis laten komen om zoiets weg te geven, denk ik dan. Ik zou daar toch mee oppassen.” – interview 3

De masterstudente Strategische Communicatie vond het moeilijk om met een onbekend persoon bij iemand thuis af te spreken. De Erasmusstudente Sociologie gaf aan dat in Singapore de gebruikers steeds op een publieke plaats afspreken om deze angst te vermijden. In het interview met een medewerkster van OVAM werd aangegeven dat OVAM zich bewust is van de gevaren die meekomen met het aanbieden van goederen online aan onbekenden. Door de beperkte controle op de profielen op kanalen zoals Facebook, zorgt dit ervoor dat de veiligheid in vraag gesteld kan worden.

“Ik heb het er persoonlijk moeilijker mee [...] Waar moet je dan afspreken voor dat uit te wisselen ofzo. Of op welke manier kan je dat doen” – interview 6

“Sometimes that's a little scary but like in Singapore we usually do it like the malls or like the train stations, so you know you see... there's so many people around yeah. Yeah, the home one is a little scary.” – interview 4

“In de Facebook groepen weten we dat er ook veel fraude in zit en misbruik. [...] Valse profielen, valse... Valse kopers laat zeggen malafide ‘kopers’ laat zeggen. Dat is een beetje het probleem van het online gegeven. [...] als er geen controle is op de identiteit.” – interview OVAM

Bijhouden voor later

Twee studenten lieten weten dat sommigen goederen bijhouden voor later. Door de student Architectuur werd dit aangehaald als een reden dat andere mensen zou tegenhouden om goederen weg te geven via freecyclegroepen. De studente Rechten haalde dit aan als iets dat hijzelf als drempel ervaarde.

“Moest er het idee zijn van... We kunnen het al later nog gebruiken” – interview 1

“In mijn hoofd wil ik altijd graag als ik iets niet meer nodig heb het toch nog wel bewaren door emotionele redenen en dat belandt dan vaak op zolder. Maar daar is mijn vader niet heel gelukkig mee, hij heeft er een iets praktischere kijk op.” – interview 2

Tijd voor maken

“Die zijn daar gewoon niet in geïnteresseerd, volgens mij. Die hebben daar of geen tijd voor, geen zin in.” – interview 6

Een opmerking die meerdere respondenten meegaven, is dat ze twijfelen of mensen wel de tijd willen nemen om de groepen te bekijken, af te spreken om de goederen op te halen of weg te geven, etc. Dit zou een drempel kunnen zijn tot deelname.

De student Stedenbouw en Ruimtelijke Planning gaf ook zelf aan dat hij wel lid zou worden van een freecyclegroep op Facebook, maar enkel via de Facebookmeldingen tot de groep betrokken zou zijn. Hij zou dus enkel door de notificaties de berichten af en toe bekijken, maar zelf niet sterk actief zijn.

“Ik zou mij daar misschien wel inzitten, maar ik zou mij daar niet echt mee bezighouden. [...] Ik heb het al druk genoeg om daarmee bezig te zijn.” – interview 3

De masterstudente Strategische Communicatie liet ook weten dat ze bang was tijd vrij te maken, aangezien ze niet zeker is dat iemand komt opdagen.

“Ook zo... Ja, met mensen die misschien niet komen opdagen of allee ja... zo’n dingen. Dus ja, ik denk dat dat daar een beetje wringt” – interview 6

Voldoende middelen om nieuw aan te kopen of weg te gooien

“Economisch bijvoorbeeld, ik zal zeggen, mensen die iets welvarender zijn of zo, of mensen die gewoon tot een klasse behoren iets, een goed loon en zo hebben, die gaan economisch daar minder van het effect ervaren.” – interview 2

“Rijk. [...] [Ah. Maar dus mensen die welgesteld zijn, die zouden minder...] Ik denk dat die vooral minder de nood hebben om dat te gebruiken.” – interview 8

Enkele keren werd in de interviews aangehaald dat mensen die financieel welgesteld zijn niet de nood zullen hebben om gebruik te maken van freecyclegroepen. De medewerkster van OVAM bevestigde dit en was ervan overtuigd dat deze mensen waarschijnlijk nooit zullen deelnemen aan enige vorm van hergebruik.

“Een ander segment die misschien snel leeft en financieel het niet nodig heeft [...] Die de moeite niet gaat doen. En die moeite nooit gaat doen. Die liever nieuw heeft voor het gemak.” – interview OVAM

Niets aan verdienen

“Ik vind het gewoon gek dat iemand er geen geld voor zou vragen. [...] Ja, heel mijn familie had altijd... waren allemaal zelfstandigen en alles draaide rond ‘ge kunt uit alles wel winst halen’. Tenzij dat het natuurlijk familie of vrienden zijn. Dus aan een wildvreemde iets weggeven... Ja, waarom niet? Maar het is niet hoe dat ik ben opgevoed.” – interview 3

Hoewel de student Stedenbouw en Ruimtelijke Planning graag in de toekomst zou deelnemen aan een lokale freecyclegroep, vond hij het ongewoon om iets gratis weg te geven aan mensen die hij niet kent. Hij had in het verleden reeds goederen online verkocht en ook aan familie of kennissen goederen gratis weggegeven. Goederen aan onbekenden geven zonder er geld voor te vragen, was op het eerste zicht iets dat hij ongewoon vond.

Wonen op verschillende locaties

De student Stedenbouw en Ruimtelijke Planning liet weten dat hij het lastig vond dat er verschillende groepen zijn. Hij had in het verleden al op meerdere plekken gewoond. Hierdoor had hij het idee dat hij in zo'n situatie ook best lid zou kunnen worden van meerdere groepen. Meerdere groepen opvolgen leek hem een complexe uitdaging.

“Ik denk dat dat ook wel heel complex kan zijn, want ik heb een tijd lang in Antwerpen en in Kontich gewoond en dan zou ik wel in twee aparte groepen moeten [...] ik zou alles liever op één plaats willen hebben. [...] Ik zou niet willen kijken op verschillende websites om iets te vinden.” – interview 3

Angst de (lokale) economie achteruit te laten gaan

“En ook misschien een beetje competitiviteit naar lokale winkels. Als alles, ja, ik snap natuurlijk dat je het klimaat ziet en dat je heel veel moet hergebruiken enzovoort, maar ergens moeten we ook onze lokale business wel kunnen steunen en af en toe eens iets nieuw kopen om dat te steunen en om de economie zo op gang te houden.”

– interview 3

De student Stedenbouw en Ruimtelijke Planning zag hergebruik als een mogelijke bedreiging voor de (lokale) economie. Hijzelf gaf doorheen het interview aan een sterke aandacht te hebben voor economische belangen. Toch zou de eventuele economische belemmering voor hem niet meteen een drempel zijn om geen lid te worden. Mogelijk zou dit gedachtengoed anderen kunnen tegenhouden om geen gebruik te maken van freecyclegroepen.

Inefficiënt om goederen te verkrijgen

“Het gemak van gewoon dingen nieuw online te bestellen. Dat ga altijd veel gemakkelijker en sneller zijn dan freecyclegroepen te gebruiken of wachten totdat er iets passeert dat je nodig hebt.” – interview 1

Hoewel de masterstudent Architectuur deel wou nemen aan een freecyclegroep, vermoedt hij dat andere mensen niet willen wachten tot het goed dat zij nodig hebben in een freecyclegroep verschijnt. De Erasmusstudente die Sociologie studeert, liet tijdens haar interview weten dat freecyclegroepen een goed concept kunnen zijn, behalve wanneer een specifiek goed meteen nodig is.

“Maybe it is easier to just go to a secondhand shop like you don't have to wait for a response and like the things are already there like they are readily available, especially if you live near one. Like maybe it's more convenient to just go to a shop than to use the platform.” – interview 4

Drempels voor mensen in een kwetsbare positie

“Het is een mooi concept. Een hele mooie gedachtegang, maar ik denk voor net de mensen die dat het meest nodig hebben, dat het voor die mensen net niet haalbaar is om er effectief gebruik van te maken.”

– interview CAW

Uit het interview met de oud-maatschappelijk werker van het CAW kwam naar voren dat hij het een goed initiatief vindt, maar hij wel vermoedt dat zij die er het meeste baat bij zouden hebben, zoals (financieel) kwetsbare mensen, er waarschijnlijk niet de tijd, de mentale ruimte of het netwerk hebben om van freecyclegroepen gebruik te kunnen maken.

In het interview liet hij weten dat het toch belangrijk is om mensen zo veel mogelijk te informeren over verschillende initiatieven. De meeste cliënten van het CAW worden naar formele organisaties doorgestuurd voor materiële hulp. Het informeren dat freecyclegroepen bestaan, zou sommige mensen kunnen helpen.

“Je kunt de mensen maar genoeg informeren [...] Als een cliënt op zoek is naar... naar ja een mixer, ja of eender wat. Of je merkt dat als je in gesprek bent met een cliënt dat hij denkt van ik wil verhuizen. [...] Je kan altijd eens kijken, je kan maar geïnformeerd zijn. Dus ik denk zeker, dat de mensen daar wel baat bij hebben. Niet allemaal, maar ik denk een groot deel wel ja.” – interview CAW

Gebrek aan mentale ruimte

“Het eerste wat bij mij dan direct naar boven komt is hebben die mensen de mentale ruimte om zich daar, één, actief mee bezig te houden. [...] meestal zit daar nog, zit daar een hele grote multiproblematiek achter. [...] je moet zoveel ballen in de lucht houden. Ja dan is het een beetje... ja dan moet je kiezen.” – interview CAW

Indien een persoon moet omgaan met verschillende problemen, dan kan het zijn dat zij niet de tijd kunnen nemen of de energie kunnen steken in het online zoeken naar goederen die ze (mogelijk) kunnen gebruiken.

Moeite met plannen

De agenda van een persoon moet duidelijk zijn om een afspraak in de toekomst te kunnen maken. Mensen in een kwetsbare positie hebben hierdoor soms moeite met plannen, wat een drempel tot gebruik kan zijn.

“Ja, dat mensen in kwetsbare posities, dat dat zeer moeilijk is om daarmee af te spreken, dat is... dat klopt zeker”

– interview CAW

Taalbarrière

“Hoeveel mensen dat we hebben gehad dat niet konden lezen en schrijven” – interview CAW

Om een goed bij een persoon op te kunnen halen, dienen de gebruikers te communiceren met elkaar. Niet kunnen lezen of schrijven zou een drempel kunnen vormen in de communicatie om bijvoorbeeld af te spreken.

Vervoer naar goederen

“Soms hebben ze helemaal geen vervoer of alleen een fiets. Ja, dat is inderdaad een drempel.” – interview OVAM

Wanneer afspreken lukt, is het belangrijk om met gepast vervoer op de locatie te geraken. Dit kan moeilijk zijn bij het gebrek aan gepast vervoer.

“Geraken die mensen daar? De meeste mensen die tot bij ons komen, hebben, zijn eigenlijk, hebben niet, hebben geen wagen. Hebben misschien eens een fiets. Dus qua grote materialen, is dat al zeer moeilijk. Dus dan moet de cliënt echt al gaan kijken binnenin zijn eigen netwerk.” – interview CAW

Sociale drempel - Schaamte

“Terwijl anderzijds misschien mensen met een lagere sociale achtergrond die iets nodig hebben en die dat dan in zo'n groep zoeken die misschien wat meer schaamte voelen ofzo. [...] ik denk dat daar inderdaad ook wel een sociale drempel is. [...] Ik kan me inbeelden dat er mensen daarin zitten die denken van ik kan dat wel gebruiken, maar misschien ook de stap niet durven zetten om een berichtje te sturen” – interview 7

Zowel de oud-medewerker van het CAW, alsook de studente Geschiedenis vermoeden dat sommige mensen een sociale drempel kunnen ervaren. Schaamte en het gevoel als ‘arm’ gepercipieerd te worden, zouden mogelijke drempels zijn volgens hen.

“De sociale druk zit daar. Onbewust weegt dat daar ook wel op van, wat gaan de mensen... Wat gaan de mensen denken? Ze gaan toch niet zien dat ik arm ben? [...] ik denk dat schaamte daar zeker een groot aspect bij is.” – interview CAW

Hoe kan participatie bevorderd worden?

Tijdens de interviews met de studenten, werd hen gevraagd hoe zij denken dat hergebruik gestimuleerd zou kunnen worden. Enkele studenten lieten weten dat ze kennissen erop aanspreken indien ze iets bruikbaar willen weggooien. Ze laten op zulke momenten weten dat mogelijk iemand in hun kennissenkring het goed nog kan hergebruiken. Ook verwijzen de studenten door naar andere hergebruikskanalen zoals 2dehands.

“Moest ik zien dat mensen dingen weggooien die dan eigenlijk nog wel heel bruikbaar zijn? Zou ik... Allee, ik ga dan wel zoiets zeggen van... Zijt ge zeker dat je dat wilt weggooien? Of ken je niet iemand dat daar nog iets mee kan doen?” – interview 1

“Als ik hoor dat mensen iets gaan weggooien, of als ik zie dat mensen iets gaan weggooien, dan zeg ik wel vaak van oh allee, maar probeer je dat anders niet op 2dehands te zetten, of misschien kan iemand dat nog gebruiken. [...] als ik zie dat het echt iets is waarvan ik het zonde zou vinden om het weg te gooien, dan haal ik het wel boven.” – interview 5

De meeste respondenten kenden minstens één hergebruikskanaal, zoals de Kringwinkel of 2dehands. Vier respondenten kenden de freecyclegroepen. Zij die de freecyclegroepen niet kenden, waren na de introductie aangenaam verrast en optimistisch over het initiatief.

“Eigenlijk wil ik nog eens een keer benadrukken dat ik het eigenlijk een heel mooi initiatief vind voor zoiets in het leven te roepen. En dat dat wel serieus wat mensen zou kunnen helpen. En niet alleen mensen, maar ook gewoon de natuur in zijn geheel. En ja, ik denk dat dat zeker een goede stap is naar een duurzamere wereld.” – interview 2

“Ik denk dat dat iets fantastisch is op vlak van duurzaamheid. Want ja, hoe minder dat er gemaakt moet worden, hoe minder uitstoot en hoe beter ook voor de volgende generatie, denk ik dan.” – interview 3

“Ik dacht, stel je voor dat dat de massaproductie even stop werd gezet, volledig [...] En we gewoon even voort zouden gaan op al het materiaal dat er al is. En mensen gewoon onderling zouden doorgeven wat ze allemaal nodig hebben. Hoe goed zou dat zijn?” – interview 5

“Heel veel mensen weten niet wat de mogelijkheden zijn [...] waarschijnlijk zijn er veel meer andere dingen eigenlijk waar ik ook niet van zou weten [...] Nu ik het bestaan ervan weet, denk ik wel dat ik weleens een, allee, weleens een kijkje wil gaan nemen naar wat ze allemaal hebben [...] Dat mag ook wel meer publiek gemaakt worden, misschien ook met campagnes en zo, ook voor personen zoals mezelf misschien meer de voordelen te laten zien.” – interview 9

Het initiatief introduceren in scholen of universiteiten zou een manier kunnen zijn om studenten kennis te laten maken met hergebruik door middel van freecyclegroepen. Het voorzien van een universitaire freecyclegroep, als

gratis doorgeefstelsysteem, kan ervoor zorgen dat niet jaar na jaar dezelfde goederen aangekocht dienen te worden. De studente uit Singapore vertelde tijdens haar interview dat haar universiteit in Singapore een freecyclegroep heeft. De groep wordt voor allerlei goederen gebruikt. Zo liet ze tijdens haar interview een post op Telegram zien waarin iemand een rijstkoker weggaf, die vervolgens een andere kotstudent was gaan ophalen.

"I think it's actually a very good initiative. Like everyone loves these groups in my college. Yeah, it's definitely cool if the school can do it. [...] I think maybe that it would be very useful that for certain... I mean definitely for Erasmus students, they need to... Often they come from a country, they have nothing else but their clothes and just like yeah, some basic stuff. It's stupid that everyone needs to buy the items again, like for example a rice cooker. You can just pass it on." – interview 4

V: "Zou het interessant zijn, moest de universiteit zo'n groep voor UA-studenten oprichten?"

"Ik denk zeker wel dat dat een idee is. Ik denk dat dat ook laagdrempelig is, omdat dat dan ook van de universiteit zelf uitkomt. Dat dat ook makkelijker studenten bereikt. [...] Dus ja, ik denk dat dat zeker wel een leuk concept is waar wel wat mensen naar zullen afkomen." – interview 2

"Ja, dat zou wel inderdaad fantastisch zijn. Want nu wordt dat wel weggegeven zo via via, maar ik neem aan, toen ik vroeger zelf ook op kot zat, ik vond dat heel moeilijk om zo'n meubels dat ik niet meer nodig had, daar vanaf te geraken eigenlijk" – interview 3

"Ik studeer hier af. Ik heb zot veel werkgerief voor een student op mijn kot liggen. Ik heb dat thuis ook liggen. Ik zou dat kunnen verkopen, maar ik zou dat ook wel gewoon kunnen doorgeven aan het eerste jaar [...] in mijn eerste jaar heb ik veel te veel geld uitgegeven aan spullen die ik ook nog nodig had voor mijn studies. Dus eender wat ik kon krijgen, had ik wel met twee handen aangenomen" – interview 8

"Ik heb ook op kot gezeten en dan hangen er bijvoorbeeld aan de deur of in onze Facebookgroep zo van ja, wie kan dat nog gebruiken en zo verder. En anders zouden we mensen daar helemaal mee naar huis moeten nemen. Dus dat is inderdaad, dat zou je nog in de greenteam van de Universiteit Antwerpen kunnen voorstellen." – interview 10

De studenten reageerden enthousiast toen de vraag omtrent een universitaire freecyclegroep werd gesteld. Ook de voormalige maatschappelijk werker bij het CAW en de onderzoeker van OVAM zagen voordelen in het oprichten van een universitaire freecyclegroep. Volgens de medewerkster van OVAM zou hergebruik zo vroeg mogelijk in scholen of universiteiten aangemoedigd moeten worden, aangezien leerlingen en studenten jaar na jaar dezelfde goederen dienen aan te kopen. Participatie zou volgens de medewerkster van OVAM bevorderd kunnen worden door hierover te communiceren om de bekendheid te vergroten en door mensen aan te moedigen om groepen op te richten binnen kringen waar steeds dezelfde goederen aangekocht en gebruikt

dienen te worden. Het belangrijkste volgens OVAM is inzetten op de communicatie hierover, om zo de motieven tot deelname te tonen en ook de drempels te verlagen.

“Hoe jonger, hoe beter, zeggen we altijd. En soms gaat het best via de kinderen naar de ouders en naar de grootouders [...] We zijn overtuigd dat het een vaardigheid is, een attitude dat je moet krijgen, een bewustwording. Dat denk ik van de herhaling moet zijn. En je moet de verschillende kanten belichten wat je ermee kunt winnen [...] al die troeven aankaarten. En dan zien dat het op alle soorten karakters een beetje aanspreekt. Dat is inderdaad wel de communicatiestrategie.” – interview OVAM

Conclusie en discussie

Een transitie naar een duurzamere samenleving vereist veranderingen op verschillende niveaus en domeinen (Loorbach et al., 2017). Een duurzaamheidstransitie is nodig omwille van de impact van het bestaande regime op het milieu, zoals uitputting, biodiversiteitsverlies en degradatie van ecosystemen (Brown & Cameron, 2000). De huidige manier van produceren en consumeren zorgt voor een druk door het bestaande regime. Door middel van de transitieliteratuur van Geels en Schot (2007) werd daarom de systemische aard in kaart gebracht, waarna toegespitst werd op een onderdeel hiervan. In deze masterproef werd de niche hergebruik onderzocht, waarbij freecyclegroepen als grass-roots movement van bottom-up hergebruik stimuleren. Om hergebruik te stimuleren, is er een gedragsverandering nodig die wordt onderzocht aan de hand van de vragen: **wat zijn de potentiële motieven en drempels voor jonge studenten van de Universiteit Antwerpen om deel te nemen aan een freecyclegroep? Hoe kan participatie bevorderd worden?** Een gedragswijziging van 'purchase-use-dispose' naar 'purchase-use-repurpose' is namelijk niet vanzelfsprekend. Mensen hebben bepaalde handelingsroutines zichzelf eigen gemaakt binnen de sociale context waarbinnen zij leven (Jackson, 2004). Hergebruik werd gezien als een manier om mensen hun consumptiegewoontes te verduurzamen om hun impact op het milieu te verminderen. Om dit na te gaan, werden tien jonge studenten van de Universiteit Antwerpen bevroegd. Hierbij werd getracht enige diversiteit onder de respondenten te voorzien, door rekening te houden met de opleiding, het geslacht en of ze op kot zaten. Ook werd er een Erasmusstudente geïnterviewd om haar perspectief en ervaring te betrekken. Daarnaast werden er experts of maatschappelijke actoren geconsulteerd. Deze waren afkomstig van het CAW en OVAM.

Uit de interviews kwam naar voren dat de grootste motivaties praktisch en economisch van aard zijn, wat verschillend is van zij die reeds freecyclegroepen gebruiken (cf. motivaties van freecycle gebruikers). Zo blijkt de vaakst genoemde motivator tot deelname het gratis aspect van de freecyclegroepen te zijn, wat ook OVAM ervaart. De studenten vermoeden dat freecyclegroepen een snelle en efficiënte manier zouden kunnen zijn om goederen weg te geven, net omdat het gratis verloopt en opgehaald wordt. Zij die graag effectief van hun goederen afmaken, zien netwerkvoordelen in de freecyclegroepen. De groepen zijn namelijk opgericht om goederen van eigenaar te doen wisselen, waardoor men verwacht een publiek te bereiken dat effectief geïnteresseerd is in hun goederen. Een student die graag zijn goederen wil verkopen ziet een freecyclegroep als een goede plek om zijn goederen kwijt te raken indien ze niet zijn verkocht. Een specifiek of uniek goed vinden bleek ook een motivator tot deelname te zijn, wat ook de medewerkster van OVAM in eerder onderzoek observeerde.

Een ander motivatie tot deelname is het lokale karakter van de freecyclegroepen. De reisafstand tussen de goederen wordt beperkt, wat ook als duurzaam aanschouwd werd. Freecyclegroepen zouden milieuvriendelijk gedrag kunnen stimuleren en motiveren. Dit onder andere onder de vorm van upcycling, maar ook door de bewustwording dat iemands 'afval' voor iemand anders waardevol kan zijn. Het ontmoeten en helpen van mensen werd ook door enkele studenten als een mogelijke motivatie aangehaald. Dat laatste zou een sociaal-

cultureel gegeven bezitten. Eerder onderzoek toonde aan dat cultuurgebonden normen leiden tot meer deelnemen aan hergebruik (Belk, 2009).

Ook de drempels tot deelname dienen besproken te worden. Hierbij is het belangrijk om te erkennen dat de context van het individu van belang is (Spaargaren & Van Vliet, 2000). Uit de interviews kwamen de onzekerheid over de staat van het goed, het idee dat tweedehands goederen onhygiënisch zijn, alsook het wantrouwen naar onbekenden ten aanzien van eigen veiligheid als vaak genoemde drempels naar voren. Deze drempels werden ook aangehaald in het interview met OVAM. De drempel om af te spreken met onbekenden zou volgens de studente van Singapore verlaagd kunnen worden door af te spreken op een publieke plek. Enkele gedragsmatige drempels zijn de nood om goederen bij te houden 'voor later', alsook de tijd die vrijgemaakt dient te worden om (actief) lid te zijn in een freecyclegroep. Sommige mensen zouden volgens de geïnterviewden en de medewerkster van OVAM nooit deelnemen aan freecyclegroepen, omwille van hun welgesteldheid en mogelijkheid om steeds nieuw aan te kopen. Een respondent vond het ongewoon om iets gratis weg te geven aan onbekenden, wat mogelijk een drempel zou kunnen zijn. Diezelfde respondent vermeldde een angst om de economie achteruit te laten gaan. Tot slot waren nog enkele drempels het wonen op meerdere locaties waardoor het opvolgen van de freecyclegroepen complex zou worden, alsook de inefficiëntie wanneer men geen tijd heeft om te wachten tot een goed op de freecyclegroep verschijnt.

Het interview met de oud-medewerker van het CAW toonde een sterk sociaal-contextuele component. Zij die het meeste baat zouden kunnen hebben bij freecyclegroepen, namelijk mensen in een kwetsbare positie, worden mogelijk geconfronteerd met het gebrek aan mentale ruimte, gepast vervoer en communicatiecapaciteiten, alsook de onregelmatigheid van hun agenda en een sociale drempel door de gevoelens van schaamte. Dit zouden bijkomstige drempels kunnen zijn tot deelname voor deze mensen. Toch vermeldde hij dat de freecyclegroepen ook een positieve impact zouden kunnen hebben doordat er ook mensen mee geholpen kunnen worden.

Om participatie te bevorderen is het in de eerste plaats belangrijk om mensen (herhaaldelijk) te informeren over het bestaan van hergebruikskanalen liet de medewerkster van OVAM weten. Mensen laten kennismaken met initiatieven zoals freecyclegroepen schept de ruimte om hen te laten beslissen om deel te nemen. Het introduceren gebeurt volgens de medewerkster van OVAM best zo jong mogelijk. Ten tweede werd er nagegaan of hergebruik gestimuleerd kan worden door middel van een universitaire freecyclegroep. De rol van de universiteit als educatieve plek werd hierdoor herbekeken van een plek waar mensen een opleiding voltooien, naar een plek waar ook gedragingen en normen aangeleerd kunnen worden. Aan de studenten werd gevraagd wat zij zouden vinden van een universitaire freecyclegroep. Dit idee werd enthousiast onthaald en zou hergebruik kunnen stimuleren. Het aanleren van nieuwe gewoonten zoals hergebruik zou op een jongere leeftijd makkelijker verlopen (Eppinger et al., 2013). Het aanleren van gewoonten op een jongere leeftijd zal ook een langdurige impact realiseren. Indien jonge mensen, zoals studenten, beginnen deelnemen aan freecyclegroepen en er ook actief gebruik van maken, zouden ze zowel hun kinderen, alsook omgeving kunnen meetrokken in het aannemen van deze nieuwe gewoonten. Het zou de visie ten aanzien van af te danken goederen kunnen wijzigen, creativiteit

kunnen prikkelen en aankopen kunnen uitsparen. Ten derde dienen de motivaties tot deelname aan hergebruik door middel van freecyclegroepen duidelijk gecommuniceerd te worden. De medewerkster van OVAM laat weten dat inspelen op verschillende motieven en personen belangrijk is zodat de motieven en drempels afgewogen kunnen worden.

Beperkingen en suggesties voor verder onderzoek

Vervolgens dienen enkele beperkingen vermeld te worden. Er dient rekening gehouden te worden met dat de studenten momenteel een opleiding in het hoger onderwijs volgen, waardoor ze reeds behoren tot een groep met een hoger cultureel kapitaal (cf. sociale stratificatie in duurzaam consumentengedrag). Deze masterproef trachtte enige diversiteit te voorzien onder de respondenten door te opteren voor studenten van verschillende opleidingen, geslachten en of ze op kot zaten. Een vervolgstudie zou meer aandacht kunnen hebben voor verschillen tussen leeftijdsgroepen en de geslachten. Ondanks dat er getracht werd enige diversiteit te voorzien, bleek achteraf dat er twee studenten van dezelfde opleiding geïnterviewd waren en dat de Erasmusstudente toch lid bleek te zijn van een freecyclegroep in haar thuisland Singapore. De freecyclegroepen worden hier georganiseerd via een app en zijn te vinden onder een andere naam, wat vermoedelijk de miscommunicatie veroorzaakte. Ook worden de motivaties en drempels voor mensen in een kwetsbare positie slechts nagegaan aan de hand van één interview met een oud-medewerker van het CAW. Purposive sampling zou in een vervolgonderzoek gebruikt kunnen worden om meer informatie te kunnen verkrijgen over deze belangrijke en interessante groepen, waarbij een waardevolle bijdrage zou geleverd kunnen worden aan de literatuur omtrent 'just transition'.

Hoewel hergebruik werd onderzocht aan de hand van het nicheniveau, dient er vermeld te worden dat hergebruik niet altijd te vinden was op het nicheniveau. Hergebruik was vroeger een gangbare praktijk. Een vervolgonderzoek zou ook de sociaal-historische zijde kunnen onderzoeken. De 'phasing-out' van deze praktijk zou in een vervolgstudie onderzocht kunnen worden. Ook stelt de transitietheorie dat er 'lock-ins', 'path-dependence' en 'regime pressure' te vinden kunnen zijn in transities (Loorbach et al., 2017). Deze werden niet behandeld in deze masterproef. Zo zou onderzocht kunnen worden hoe het bestaande regime hergebruik probeert te onderdrukken. De economische impact van de acceleratie van deze niche hergebruik zou ook in een vervolgstudie onderzocht kunnen worden.

Hoewel deze masterproef trachtte te onderzoeken **wat de potentiële motieven en drempels voor jonge studenten van de Universiteit Antwerpen zijn om deel te nemen aan een freecyclegroep en hoe participatie bevorderd kan worden**, zijn de resultaten slechts een weergave van hun intenties. De 'intention action gap' stelt dat de intentie tot duurzamer consumptiegedrag er vaak wel is, maar niet noodzakelijkerwijs tot actie leidt (Nguyen et al., 2019; Šajin, 2020). Na afloop van de interviews bleken de meeste respondenten optimistisch te zijn over de freecyclegroepen, maar werd er niet daadwerkelijk nagegaan of ze hierna een actief lid van een freecyclegroep waren geworden.

Interdisciplinaire bevindingen

Deze masterproef vertrok vanuit de visie op een transitie naar een duurzamere samenleving waarbij eerst een systemisch beeld werd geschetst en vervolgens werd ingegaan op een deelaspect. Om een transitie mogelijk te maken, wordt er beroep gedaan op verschillende disciplines. Uit beleidsmatig, economisch en technologisch perspectief, worden er reeds grote en zichtbare stappen gezet (cf. interdisciplinair kaderen). Het verbreden van het denkkader maakte het mogelijk om een systemisch beeld te verkrijgen en te zien hoe gewerkt kon worden rond de sociale zijde. Een belangrijk aandachtspunt in deze masterproef was daarom het stroomlijnen van de literatuur binnen de transitieliteratuur, alsook de focus hierop scherp te houden.

Er werden twee interviews gehouden met experts en maatschappelijke actoren. De eerste was een oud-medewerkster bij het CAW die werd geïnterviewd om een duidelijkere blik te werpen op het belang van de sociale context. Een onderzoeker bij OVAM, gespecialiseerd in hergebruik, kon dieper ingaan op de motivaties, drempels en hoe hergebruik door middel van freecyclegroepen te stimuleren.

In het eerste masterproefseminarie ervaarde ik tegenwind van mensen die eerder bètawetenschappelijk opgeleid waren. De relevantie van een sociaal onderzoek bleek toen niet duidelijk te zijn voor iedereen. In het tweede masterproefseminarie erkenden de medestudenten de meerwaarde en werden ze er ook enthousiast van. Ook mijn critical friend wees erop dat het belangrijk is om niet louter technologische efficiëntie en innovatie prioritair te stellen, maar dat ook gedragsverandering hierbij belangrijk is.

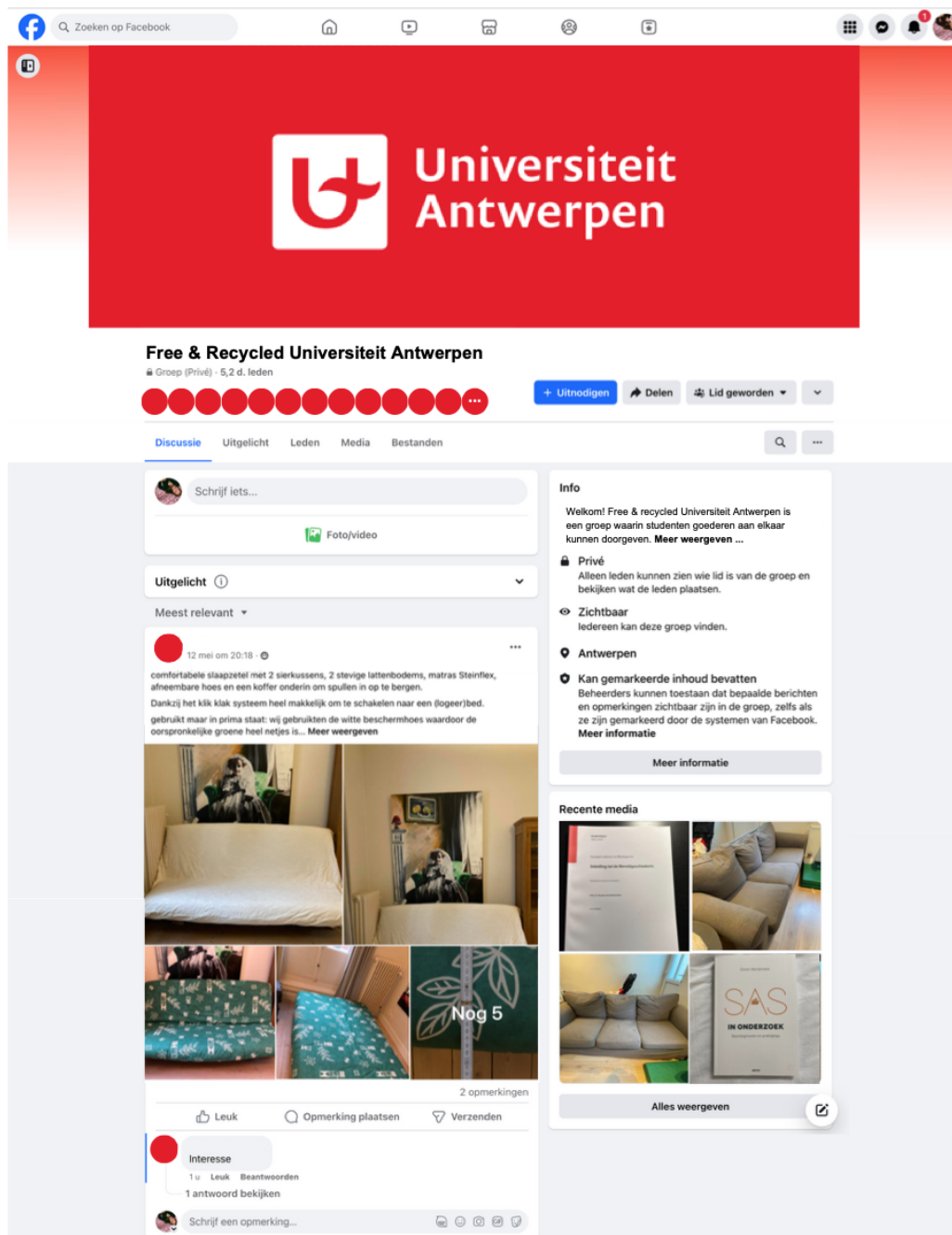
Aanbevelingen

Freecyclegroepen worden vaak georganiseerd op basis van een bepaalde locatie, een bepaald soort goed, of een groep mensen die iets gemeenschappelijk hebben. Omwille hiervan werden de studenten bevraagd over wat zij van een universitaire freecyclegroep zouden vinden. Deze vraag werd door de studenten enthousiast beantwoord en aangemoedigd door het CAW en OVAM. Het voorzien van een universitaire freecyclegroep zou de studenten kunnen introduceren tot het concept en hergebruik van materiaal dat (kot)studenten nodig hebben kunnen faciliteren. De studenten zagen hier voordelen in voor zichzelf, zowel om zich van goederen te ontdoen, na bijvoorbeeld op kot te hebben gezeten, alsook voor het aanschaffen van (kot)meubels of cursussen aangezien deze goederen vaak slechts een korte periode worden gebruikt. De goederen worden lokaal verplaatst en kleine goederen kunnen uitgewisseld worden op de campus. Dat laatste kan het onveilige gevoel ten aanzien van onbekenden vermijden. Een freecyclegroep biedt netwerkvoordelen om goederen te verkrijgen en weg te geven en zou ook de mogelijkheid kunnen scheppen om studenten elkaar te laten leren kennen.

Het oprichten van een universitaire freecyclegroep brengt enige praktische regeling met zich mee. De groep zou op Facebook opgericht kunnen worden. Hierop zijn momenteel groepen per studierichting en jaar te vinden. Aangezien enkele studenten en OVAM het (toekomstig) gebruik van Facebook in vraag stelden, kan naar de toekomst toe nagegaan worden of er een geschikter platform is dat bijvoorbeeld geen Facebook account vereist. Een beheerder dient aangesteld te worden om leden toe te laten en de berichten goed te keuren, zodat er kan nagegaan worden of het reglement, waarmee de leden vooraf akkoord gingen, gerespecteerd wordt. Om een (veiligheids)controle te installeren, zouden de studenten tot de groep toegelaten kunnen worden aan de hand van bijvoorbeeld hun studentnummer. Ook zal er nagedacht moeten worden over hoe de leden worden opgevolgd zodat de groep na enkele academiejaren niet louter bestaat uit afgestudeerden. Door OVAM werd bevraagd of dit later uitgebreid zou kunnen worden naar een LETS groep, waar bijvoorbeeld bijles aangeboden wordt.

Om de groep kenbaar te maken bij de studenten, dient hierover duidelijk gecommuniceerd te worden. Bij de inschrijving aan de universiteit zou mogelijk een flyer meegegeven kunnen worden, zodat (kot)studenten weten dat ze in de groep terecht kunnen voor bijvoorbeeld meubels en cursussen. OVAM hechtte in het interview belang aan veelzijdige en herhaaldelijke communicatie. Niet enkel zouden de freecyclegroepen aangekondigd moeten worden bij de start, maar dient de communicatie hierover ook te worden onderhouden. Volgens OVAM is het in de communicatie van belang in te spelen op alle publieken en motivaties om mensen te stimuleren tot deelname. Zo zouden zowel de economische, ecologische als sociale motivaties aangehaald moeten worden. Bepaalde periodes in het jaar zullen er volgens de geïnterviewden meer goederen aangeboden en gewenst worden. Na het afstuderen zullen kotstudenten zich vermoedelijk van hun meubels (moeten) ontdoen die bijvoorbeeld nieuwe kotstudenten zouden kunnen overnemen. Er dient dus voor gezorgd te worden dat iedereen geïnformeerd is zodat deze momenten kunnen samenvallen voor de afstuderende en startende student.

Een universitaire freecyclegroep zou het 'groene' karakter van de universiteit kunnen vergroten, wat volgens OVAM duidelijk op het studentenplatform geplaatst zou moeten worden. Door in te zetten op hergebruik onder de studenten en dit ook te faciliteren, zou volgens hen een gedragsverandering bewerkstelligd kunnen worden. Ook kan volgens OVAM het introduceren tot hergebruik ervoor zorgen dat deze gewoonte behouden blijft voor de rest van de student zijn leven. Het zou iets kunnen zijn dat de studenten doorgeven aan hun eigen kinderen, maar ook op die moment aan hun ouders. Volgens OVAM zou het aanleren zelfs vroeger mogen starten, want 'jong geleerd, oud gedaan'.

Figuur 9: Imaginair voorbeeld van een universitaire freecyclegroep op Facebook

Bibliografie

- Agrawal, R., Priyadarshinee, P., Kumar, A., Luthra, S., Garza-Reyes, J. A., & Kadyan, S. (2023). Are emerging technologies unlocking the potential of sustainable practices in the context of a net-zero economy? An analysis of driving forces. *Environmental Science and Pollution Research*. <https://doi.org/10.1007/s11356-023-26434-2>
- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211. [https://doi.org/Doi 10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](https://doi.org/Doi%2010.1016/0749-5978(91)90020-T)
- Alcott, B. (2005). Jevons' paradox. *Ecological Economics*, 54(1), 9-21. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2005.03.020>
- Alcott, B. (2008). The sufficiency strategy: Would rich-world frugality lower environmental impact? *Ecological Economics*, 64(4), 770-786. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2007.04.015>
- Alvarez-Suárez, P., Vega-Marcote, P., & Mira, R. G. (2014). Sustainable consumption: a teaching intervention in higher education. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 15(1), 3-15. <https://doi.org/10.1108/Ijshe-06-2011-0044>
- Aptekar, S. (2016). Gifts Among Strangers: The Social Organization of Freecycle Giving. *Social Problems*, 63(2), 266-283. <https://doi.org/10.1093/socpro/spw005>
- Ayres, R. U., & Kneese, A. V. (1969). Production, Consumption, and Externalities. *American Economic Review*, 59, 282 – 297.
- Belgium.be. (z.d.). Sociale economie. Belgium. [https://www.belgium.be/nl/economie/duurzaam produceren en consumeren/duurzame economie/innoverende economische modellen 2](https://www.belgium.be/nl/economie/duurzaam_produceren_en_consumeren/duurzame_economie/innoverende_economische_modellen_2)
- Belk, R. (2009). Sharing. *Journal of Consumer Research*, 36(5), 715-734. <https://doi.org/10.1086/612649>
- Belk, R., & Llamas, R. (2011). The Nature and Effects of Sharing in Consumer Behavior. In *Transformative Consumer Research for Personal and Collective Well-Being*. Routledge.
- Bellemare, M. F., Martin-Déry, S., Ziegler, R., Vézina, M., Raufflet, E., & Walsh, A. (2022). Synergizing Social Economy and Circular Economy. *Canadian Journal of Nonprofit and Social Economy Research*, 13(1), 106-110. <https://doi.org/10.29173/cjnser591>
- Biely, K., Maes, D., & Van Passel, S. (2018). The idea of weak sustainability is illegitimate. *Environment Development and Sustainability*, 20(1), 223-232. <https://doi.org/10.1007/s10668-016-9878-4>

- Bridgens, B., Powell, M., Farmer, G., Walsh, C., Reed, E., Royapoor, M., Gosling, P., Hall, J., & Heidrich, O. (2018). Creative upcycling: Reconnecting people, materials and place through making. *Journal of Cleaner Production*, 189, 145-154. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.03.317>
- Brown, P. M., & Cameron, L. D. (2000). What can be done to reduce overconsumption? *Ecological Economics*, 32(1), 27-41. [https://doi.org/10.1016/S0921-8009\(99\)00093-2](https://doi.org/10.1016/S0921-8009(99)00093-2)
- Chen, M. A. (2007). Rethinking the Informal Economy: Linkages with the Formal Economy and the Formal Regulatory Environment. 46. <https://doi.org/10.18356/0634a775-en>
- Circulair Vlaanderen. (z.d.). *Swishing: Ruil je kleding*. Circulair Vlaanderen,. <https://vlaanderen-circulair.be/nl/doeners-in-vlaanderen/detail-2/swishing>
- Claessens, E. (2022). *Van data tot resultaten* [Powerpoint]. UAntwerpen.
- Cools, P., & Vandermoere, F. (2016). Van kleinschalig experiment tot bloeiende onderneming: De Kringwinkel. *Streven*, 826-837.
- Cooper, T. (2005). Slower consumption - Reflections on product life spans and the "throwaway society". *Journal of Industrial Ecology*, 9(1-2), 51-67. <https://doi.org/10.1162/1088198054084671>
- Corcoran, P. B., & Osano, P. M. (2009). *Young people, education, and sustainable development*. <https://doi.org/10.3920/978-90-8686-691-5>
- Courtenay-Hall, P., & Rogers, L. (2010). Gaps in Mind: Problems in environmental knowledge-behaviour modelling research. *Environmental Education Research*, 8(3), 283-297. <https://doi.org/10.1080/13504620220145438>
- De Kringwinkel. (2023). *Een beetje achtergrond*. de Kringwinkel,. <https://www.kringwinkel.be/een-beetje-achtergrond.html>
- Delanoeije, J., & Bachus, K. (2020). *Reuse. The understudied circular economy strategy*. CE Centre. <https://cemonitor.be/wp-content/uploads/2021/11/Report-13.pdf>
- Demarque, C., Charalambides, L., Hilton, D. J., & Waroquier, L. (2015). Nudging sustainable consumption: The use of descriptive norms to promote a minority behavior in a realistic online shopping environment. *Journal of Environmental Psychology*, 43, 166-174. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2015.06.008>
- Dimitrova, A., Vaishar, A., & St'astná, M. (2021). Preparedness of Young People for a Sustainable Lifestyle: Awareness and Willingness. *Sustainability*, 13(13). <https://doi.org/10.3390/su13137204>

- Division for Sustainable Development. (2014). *The 10 Year Framework of Programmes on Sustainable Consumption and Production Patterns (10YFP)*. https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/1444HLPF_10YFP2.pdf
- Eppinger, B., Walter, M., Heekeren, H. R., & Li, S. C. (2013). Of goals and habits: age-related and individual differences in goal-directed decision-making. *Frontiers in Neuroscience*, 7. <https://doi.org/10.3389/fnins.2013.00253>
- Erdogan, M., & Usak, M. (2009). Curricular and Extra-Curricular Activities to Develop the Environmental Awareness of Young Students: A Case from Turkey. *Odgojne Znanosti-Educational Sciences*, 11(1), 73-85.
- European Commission. (2020). *A new Circular Economy Action Plan*. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9903b325-6388-11ea-b735-01aa75ed71a1.0017.02/DOC_1&format=PDF
- European Commission. (2021). *Cradle to cradle*. European Commission, . https://knowledge4policy.ec.europa.eu/glossary-item/cradle-cradle_en
- European Commission. (2023). *Right to repair: Commission introduces new consumer rights for easy and attractive repairs*. European Commission, . https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_1794
- Europees Parlement. (2023). *Circulaire Economie: definitie, belang en voordelen*. Europees Parlement. Retrieved 27-09-2023 from <https://www.europarl.europa.eu/topics/nl/article/20151201STO05603/circulaire-economie-definitie-belang-en-voordelen>
- Europese Commissie. (2023). *De Europese Green Deal: Het eerste klimaatneutrale continent worden*. Europese Commissie, . https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_nl
- Ford, W. (2023). *Upcycle wooden pallets to make the ultimate raised garden Bed*. House Digest, . <https://www.housedigest.com/1338889/upcycle-wooden-pallet-raised-garden-bed-tiktok/>
- Franzen, A., & Meyer, R. (2010). Environmental Attitudes in Cross-National Perspective: A Multilevel Analysis of the ISSP 1993 and 2000. *European Sociological Review*, 26(2), 219-234. <https://doi.org/10.1093/esr/jcp018>
- Garcia, A. C., Ambrose, A., Hawkins, A., & Parkes, S. (2021). High consumption, an unsustainable habit that needs more attention. *Energy Research & Social Science*, 80. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102241>

- Geels, F. W., & Schot, J. (2007). Typology of sociotechnical transition pathways. *Research Policy*, 36(3), 399-417. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2007.01.003>
- Geerts, R. (2019). *Sociale klasse en duurzaamheid. Naar een verklaring voor sociale stratificatie in duurzaam gedrag*. https://anet.be/docman/etdua/c1f6f7/20155201_m0021000_2180_zit1_thesis_robbe_geerts.pdf
- Geskus, M. (2023). *Meubels sneller weggegooid: 'Trendgevoelig en slecht voor planeet'*. RTL nieuws. <https://www.rtlnieuws.nl/economie/artikel/5420699/fast-furniture-meubels-wegwerp-schade-milieu-zonde>
- Gifford, R., & Nilsson, A. (2014). Personal and social factors that influence pro-environmental concern and behaviour: A review. *International Journal of Psychology*, 49(3), 141-157. <https://doi.org/10.1002/ijop.12034>
- Gossen, M., Jäger, S., Hoffmann, M. L., Bießmann, F., Korenke, R., & Santarius, T. (2022). Nudging Sustainable Consumption: A Large-Scale Data Analysis of Sustainability Labels for Fashion in German Online Retail [Original Research]. *Frontiers in Sustainability*, 3. <https://doi.org/10.3389/frsus.2022.922984>
- Granovetter, M. S. (1973). The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360-1380. <https://doi.org/10.1086/225469>
- Grin, J., Rotmans, J., & Schot, J. (2010). *Transitions to sustainable development: new directions in the study of long term transformative change*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203856598>
- Haase, L. M., & Lythje, L. S. (2022). User Strategies for Prolonging Product Lifetimes: A New Starting Point for Circular Conceptual Design. *Sustainability*, 14(22). <https://doi.org/10.3390/su142215133>
- Hertwich, E. G. (2011). The Life Cycle Environmental Impacts of Consumption. *Economic Systems Research*, 23(1), 27-47. <https://doi.org/10.1080/09535314.2010.536905>
- Herwin. (2022). *Tweedehands uit financiële noodzaak*. Herwin. <https://herwin.be/news/tweedehands-uit-financiele-noodzaak/>
- Herwin. (2024). *We gaan steeds meer voor tweedehands*. Herwin. <https://herwin.be/news/we-gaan-steeds-meer-voor-tweedehands/>
- Het Donorke VZW. (2020). *Welkom bij Weggeefwinkel Het Donorke VZW*. <https://www.weggeefwinkelhetdonorkevzw.com/>

- IMA-Europe. (z.d.). *Life Cycle Assessment*. IMA-Europe. <https://ima-europe.eu/eu-policy/industrial-policy-and-circular-economy/life-cycle-assessment/>
- Jackson, T. (2004). Negotiating Sustainable Consumption: A Review of the Consumption Debate and its Policy Implications. *Energy & Environment*, 15(6), 1027-1051. <https://doi.org/10.1260/0958305043026573>
- Jackson, T. (2005). Live Better by Consuming Less?: Is There a “Double Dividend” in Sustainable Consumption? *Journal of Industrial Ecology*, 9(1-2), 19-36. <https://doi.org/10.1162/1088198054084734>
- Jaeger-Erben, M., & Offenberger, U. (2014). A Practice Theory Approach to Sustainable Consumption. *GAIA - Ecological Perspectives for Science and Society*, 23(3), 166-174. <https://doi.org/10.14512/gaia.23.S1.4>
- Jagers, S. C., Linde, S., Martinsson, J., & Matti, S. (2017). Testing the Importance of Individuals' Motives for Explaining Environmentally Significant Behavior. *Social Science Quarterly*, 98(2), 644-658. <https://doi.org/10.1111/ssqu.12321>
- Jelev, S., Mladenova, G., & Stoimenova, B. (2022). A Behavioral Research Approach to Sustainable Household Consumption in Three Bulgarian Cities. *Economic Alternatives*, 28(1), 85-110. <https://doi.org/10.37075/ea.2022.1.06>
- Kennedy, E. H., & Givens, J. E. (2019). Eco-habitus or Eco-powerlessness? Examining Environmental Concern across Social Class. *Sociological Perspectives*, 62(5), 646-667. <https://doi.org/10.1177/0731121419836966>
- Leonard, A. (2010). *The story of stuff: hoe onze obsessie met spullen de planeet, onze samenleving en onze gezondheid uitputten en een visie op verandering*. Bruna Uitgevers, A.W.
- Lewis, S., & Maslin, M. A. (2018). *The human planet: How we created the anthropocene*. Penguin Random House UK.
- Longoria, L. C., López-Forniés, I., Sáenz, D. C., & Sierra-Pérez, J. (2021). Promoting sustainable consumption in Higher Education Institutions through integrative co-creative processes involving relevant stakeholders. *Sustainable Production and Consumption*, 28, 445-458. <https://doi.org/10.1016/j.spc.2021.06.009>
- Loorbach, D., Frantzeskaki, N., & Avelino, F. (2017). Sustainability Transitions Research: Transforming Science and Practice for Societal Change. *Annual Review of Environment and Resources*, Vol 42, 42, 599-626. <https://doi.org/10.1146/annurev-environ-102014-021340>
- Lune, H., & Berg, B. L. (2017). *Qualitative Research Methods for the Social Sciences* (Vol. 9). Pearson.

- Markard, J., Geels, F. W., & Raven, R. (2020). Challenges in the acceleration of sustainability transitions. *Environmental Research Letters*, 15(8). <https://doi.org/10.1088/1748-9326/ab9468>
- Markard, J., Raven, R., & Truffer, B. (2012). Sustainability transitions: An emerging field of research and its prospects. *Research Policy*, 41(6), 955-967. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2012.02.013>
- Mazanec, J., & Harantová, V. (2024). Gen Z and Their Sustainable Shopping Behavior in the Second-Hand Clothing Segment: Case Study of the Slovak Republic. *Sustainability*, 16(8). <https://doi.org/10.3390/su16083129>
- McCauley, D., & Heffron, R. (2018). Just transition: Integrating climate, energy and environmental justice. *Energy Policy*, 119, 1-7. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2018.04.014>
- Meissner, M. (2019). Against accumulation: lifestyle minimalism, de-growth and the present post-ecological condition. *Journal of Cultural Economy*, 12(3), 185-200. <https://doi.org/10.1080/17530350.2019.1570962>
- Mejame, M. P. P., King, D., Banhalmi-zakar, Z., & He, Y. H. (2022). Circular economy: A sustainable management strategy for rare earth elements consumption in Australia. *Current Research in Environmental Sustainability*, 4. <https://doi.org/10.1016/j.crsust.2022.100157>
- Met weinig geld leven in Gent. (z.d.). *Weggeefwinkel Rabot*. <https://www.metweiniggeld.be/weggeefwinkel-rabot>
- Miettinen, P., & Hamalainen, R. P. (1997). How to benefit from decision analysis in environmental life cycle assessment (LCA). *European Journal of Operational Research*, 102(2), 279-294. [https://doi.org/10.1016/S0377-2217\(97\)00109-4](https://doi.org/10.1016/S0377-2217(97)00109-4)
- Milios, L. (2021). Overarching policy framework for product life extension in a circular economy-A bottom-up business perspective. *Environmental Policy and Governance*, 31(4), 330-346. <https://doi.org/10.1002/eet.1927>
- Monk, T. H., Frank, E., Potts, J. M., & Kupfer, D. J. (2002). A simple way to measure daily lifestyle regularity. *Journal of Sleep Research*, 11(3), 183-190. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2869.2002.00300.x>
- Monk, T. H., Reynolds, C. F., Kupfer, D. J., Hoch, C. C., Carrier, J., & Houck, P. R. (1997). Differences over the life span in daily life-style regularity. *Chronobiology International*, 14(3), 295-306. <https://doi.org/10.3109/07420529709001421>
- Morseletto, P. (2020). Targets for a circular economy. *Resources Conservation and Recycling*, 153. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2019.104553>

Mortelmans, D. (2020). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Acco Uitgeverij.

Nelson, M. R., Rademacher, M. A., & Paek, H. J. (2007). Downshifting consumer = upshifting citizen? An examination of a local freecycle community. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 611, 141-156. <https://doi.org/10.1177/0002716206298727>

Nguyen, H. V., Nguyen, C. H., & Hoang, T. T. B. (2019). Green consumption: Closing the intention-behavior gap. *Sustainable Development*, 27(1), 118-129. <https://doi.org/10.1002/sd.1875>

OVAM. (2022). *Sorteeranalyse grofvuil*. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/49029>

Padmavathy, C., Swapana, M., & Paul, J. (2019). Online second-hand shopping motivation - Conceptualization, scale development, and validation. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 51, 19-32. <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2019.05.014>

Piscitelli, A., & D'Uggento, A. M. (2022). Do young people really engage in sustainable behaviors in their lifestyles? *Social Indicators Research*, 163(3), 1467-1485. <https://doi.org/10.1007/s11205-022-02955-0>

Ramioulle, I. (2023). *Duurzame consumptie: Een verkennend onderzoek naar freecyclegroepen in Antwerpen* [Universiteit Antwerpen]. Antwerpen.

Reyes, M. E. L., Zwagers, W. A., & Mulder, I. J. (2020). Considering the Human-Dimension to Make Sustainable Transitions Actionable. *Sustainability*, 12(21). <https://doi.org/10.3390/su12218813>

Rivera-Torres, P., & Garcés-Ayerbe, C. (2018). Development of Pro-Environmental Conduct in Individuals and its Determinants. *Revista Espanola De Investigaciones Sociologicas*(163), 59-77. <https://doi.org/10.5477/cis/reis.163.59>

Rousseau, S., & Carmen, R. (2021). *Consumer Attitudes towards Circular Business Models and Activities*. OVAM.

Šajn, N. (2020). *Sustainable consumption: Helping consumers make eco-friendly choices*. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659295/EPRS_BRI\(2020\)659295_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659295/EPRS_BRI(2020)659295_EN.pdf)

Schilling, T., Wyss, R., & Binder, C. R. (2018). The Resilience of Sustainability Transitions. *Sustainability*, 10(12). <https://doi.org/10.3390/su10124593>

Schwartz, S. H. (1994). Are There Universal Aspects in the Structure and Contents of Human-Values. *Journal of Social Issues*, 50(4), 19-45. <https://doi.org/DOI.10.1111/j.1540-4560.1994.tb01196.x>

- Sheoran, M., & Kumar, D. (2022). Conceptualisation of sustainable consumer behaviour: converging the theory of planned behaviour and consumption cycle. *Qualitative Research in Organizations and Management*, 17(1), 103-135. <https://doi.org/10.1108/Qrom-05-2020-1940>
- Shevchenko, T., Saidani, M., Ranjbari, M., Kronenberg, J., Danko, Y., & Laitala, K. (2023). Consumer behavior in the circular economy: Developing a product-centric framework. *Journal of Cleaner Production*, 384. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.135568>
- Shi, T. F., Huang, R., & Sarigöllü, E. (2022). A qualitative study on internal motivations and consequences of consumer upcycling. *Journal of Cleaner Production*, 377. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.134185>
- Singh, J. (2022). The Sustainability Potential of Upcycling. *Sustainability*, 14(10). <https://doi.org/10.3390/su14105989>
- Southerton, D. (2013). Habits, routines and temporalities of consumption: From individual behaviours to the reproduction of everyday practices. *Time & Society*, 22(3), 335-355. <https://doi.org/10.1177/0961463x12464228>
- Spaargaren, G., & Van Vliet, B. J. M. (2000). Lifestyles, Consumption and the Environment : The Ecological Modernisation of Domestic Consumption. *Environmental Politics*, 9, 27.
- stad Antwerpen. (2019). *Afgedankte tv of zetel op straat. Mag dat?* stad Antwerpen. <https://www.antwerpen.be/info/58ac13bda67793366c37b146/afgedankte-tv-of-zetel-op-sstraat-mag-dat>
- United Nations Environment Programme, & International Resource Panel. (2019). *Global Resources Outlook 2019: Natural Resources for the Future We Want*. https://www.resourcepanel.org/sites/default/files/documents/document/media/unep_252_global_resource_outlook_2019_web.pdf
- United Nations Environment Programme, & International Resource Panel. (2024). *Global Resources Outlook 2024 - Bend the trend: Pathways to a Liveable Planet as Resource Use Spikes*. <https://wedocs.unep.org/20.500.11822/44901>
- Van der Gucht, F. (2023). *Boekenruilkastjes in België*. Iedereen leest. <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/boekenruilkastjes>
- Vanherck, D., Stuer, J., & Vanparys, A. (2023). *Waste prevention measures in the waste framework directive*.
- Verbruggen, A., & Van Passel, S. (2016). *Milieu en milieubehoud. Economische benadering*. Garant.

Verreyken, K. (2017). Geefkasten zetten aan tot hergebruik. *MUA*, 24, 14-16.

Wegener, C. (2016). Upcycling. In V. P. Glăveanu, Tanggaard, L., Wegener, C. (Ed.), *Creativity - A New Vocabulary*. Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9781137511805_22

Williams, C. C., Aldridge, T., Lee, R., Leyshon, A., Thrift, N., & Tooke, J. (2001). Local Exchange and Trading Schemes (LETS): A tool for community renewal? *Community, Work & Family*, 4(3), 355-361. <https://doi.org/10.1080/01405110120089396>

Yiwen Liu, Leonardo Rosado, A. W., Nelli Melolinna, Johan Holmqvist, & Brian Fath. (2023). Consequence CO2 footprint analysis of circular economy scenarios in cities. *Cleaner Production Letters*, 5. <https://doi.org/10.1016/j.clpl.2023.100045>

Yokoo, H. F. (2010). An economic theory of reuse. *Sustainability Science*, 5(1), 143-150. <https://doi.org/10.1007/s11625-009-0091-3>

Bijlage: interviewleidraad studenten

Dag _____. Vandaag komen we samen om een interview af te nemen. Zoals reeds vermeld, zullen de vragen gaan over hergebruik. Ik vroeg u ook reeds op voorhand of u bekend was met het concept freecyclegroepen en/of u lid van zo'n groep was.

Eerst wil ik u laten weten dat deelnemen aan het onderzoek volledig vrijwillig is en het interview op elke moment stopgezet kan worden indien u dit wenst. Er zal discreet omgegaan worden met de informatie die u tijdens het interview deelt. Een opname wordt gemaakt, indien u akkoord gaat, zodat ik dit later makkelijker kan transcriberen. Citaten kunnen in mijn thesis vermeld worden, maar dit steeds onder een schuilnaam en dus niet onder uw echte naam. Uw gegevens zullen niet worden bewaard of doorgegeven worden aan derden. Gaat u hiermee akkoord?

Voordat we van start gaan met de vragen omtrent hergebruik, ga ik u eerst enkele algemene vragen stellen.

1. Hoe verplaatst u zich meestal?
2. Bent u in het bezit van een auto of heeft u de mogelijkheid om u te verplaatsen met een auto?
3. Hoe ziet uw dagindeling er meestal uit?
4. Hoe besteedt u uw vrije tijd meestal in het weekend, op vakantie of na school of werk?

Vervolgens ga ik enkele vragen stellen over het aanschaffen of afdanken van goederen.

5. Indien u merkt dat u goederen heeft die u niet meer nodig heeft, wat doet u hier dan mee? (Ramioulle, 2023)
6. Wat is uw eerste reactie indien u merkt dat u een bepaald goed nodig heeft of wil? (Ramioulle, 2023)
7. In het begin van de coronapandemie werden de kringwinkels overspoeld met spullen omdat mensen besloten hun huis op te ruimen. Heeft u hier ook aan deelgenomen? (Ramioulle, 2023)

Alvast bedankt voor de voorgaande antwoorden. Nu gaan we iets dieper ingaan op hergebruik.

8. Wat is voor u de betekenis van het woord hergebruik?
9. Doet u regelmatig aan hergebruik?

De volgende vragen zullen gaan over hergebruik waarbij u goederen een tweede leven geeft door ze aan anderen te geven of zelf goederen van iemand anders te hergebruiken. Dit zou kunnen via goederen die u via vrienden kreeg of zelf gaf, goederen die u tweedehands kocht, etc.

10. Doet u aan dit soort hergebruik? (Doneert of verkoopt u goederen? Koopt of ontvangt u tweedehands goederen?)

Indien wel hergebruik

- Sinds wanneer doet u aan hergebruik?
- Wat is uw voornaamste reden om te doen aan hergebruik?
- In welke mate waren uw ouders bezig met hergebruik?
- Heeft u ooit al eens online een goed gedoneerd/verkocht/ontvangen/gekocht?
- Is hergebruik volgens u iets dat mensen kan samenbrengen?
- Worden tweedehands goederen volgens u even lang gebruikt? (Gebruikt u deze even lang?)
- Welk gevoel krijgt u van mensen die niet aan hergebruik doen?
- Hoe zou u anderen stimuleren om aan hergebruik te doen?
- Geeft of ontvangt u het meest?

Ontvangen

- Via welke weg geraakt u aan deze goederen?
- Welk gevoel krijgt u hier van het aanschaffen of krijgen van een gebruikt goed?
- Welke goederen koop of ontvang u?
- Heeft u ooit al eens een blunder begaan bij het aanschaffen van een gebruikt goed?

Geven

- Waar verkoopt of doneert u uw goederen?
- Heeft u ooit al eens gezien dat iemand een oud goed van u effectief hergebruikte? Hoe voelde u zich hierbij?
- Heeft u ooit al eens een blunder begaan bij het weggeven van een gebruikt goed?

Indien geen hergebruik

- Welk gevoel krijgt u van mensen die aan hergebruik doen?
- Waarom doneert of verkoopt u uw goederen niet? Is hier een bepaalde reden voor?
- Waarom koopt u geen tweedehands goederen?
- In welke mate waren uw ouders bezig met hergebruik?
- Wat is volgens u ecologisch leven? Bent u bezig met ecologisch gedachtengoed?
- Hoe zouden mensen gestimuleerd kunnen worden om aan hergebruik te doen volgens u?

11. Welke mensen doen (niet) aan hergebruik volgens u?
12. Doen de mensen in uw omgeving vaak aan hergebruik? Ontvangen/kopen ze zelf tweedehands of doneren/verkopen ze?
 - a. Zo ja, welke goederen ontvangen/doneren ze volgens u?
 - b. Via welke weg geraken ze aan deze goederen volgens u?
 - c. Waar verkopen/doneren ze hun goederen volgens u?

Alvast bedankt voor uw antwoorden. Nu gaan we overgaan naar het volgende onderdeel, namelijk de freecyclegroepen. Dit zijn online groepen waar men goederen kan weggeven of verkrijgen. Het is volledig gratis en u bent ook niet verplicht om goederen zelf weg te geven wanneer u iets krijgt. De groepen zijn te vinden op de site van freecycle.org en op Facebook.

Vervolgens toon ik een bericht in een lokale freecyclegroep en vermeld ik dat er ook groepen voor bepaalde goederen te vinden zijn (zoals bouwmaterialen), alsook voor mensen met iets gemeenschappelijk (zoals leerkrachten)

12. Wat is uw eerste gevoel bij het concept dat mensen spullen weggeven aan onbekenden via zo'n groep?
13. Wat vindt u van de werking van zo'n freecyclegroep? (Men plaatst een bericht en spreekt vervolgens af om het goed te ruilen)
14. Wat is volgens u de motivatie waarom mensen deze groepen gebruiken? (Ramioulle, 2023)
15. De groepen worden zowel lokaal, per goed of groep mensen georganiseerd. Dragen ze volgens u bij aan het gemeenschapsgevoel? (Ramioulle, 2023)
16. Zou u in de toekomst willen gebruikmaken van een freecyclegroep?
 - a. Omwille van welke redenen?
 - b. Welke voordelen of drempels ziet u in het gebruikmaken van deze groep?
17. Waarom zouden volgens u anderen een freecyclegroep gebruiken?
18. Waarom zouden volgens u anderen een freecyclegroep niet gebruiken?
19. Is er volgens u een gelijke verdeling van mensen die geven en mensen die krijgen in zo'n groep?
 - a. Waarom wel/niet?
 - b. Hoe voelt u zich daarbij?
20. Heeft u een mening over mensen die alleen goederen weggeven of alleen goederen krijgen in zo'n freecyclegroep? (Ramioulle, 2023)
21. Denkt u dat er sprake van discriminatie kan zijn in freecyclegroepen? Worden in zo'n groep volgens u mensen bevooroordeeld of benadeeld? (Ramioulle, 2023)
 - a. Zo ja, hoe uit dit zich?
22. Kent u een concept dat lijkt op deze van de freecyclegroepen?
23. Zijn freecyclegroepen duurzaam volgens u?
 - a. Waarom wel/niet?
24. Wat is voor u duurzaamheid? Zou u van de betekenis een definitie kunnen geven?
25. Hoezeer zijn mensen volgens u bezig met het milieu, duurzaamheid en ecologie? Is dat iets waar u zich met bezighoudt? (Ramioulle, 2023)
 - a. Is dit een onderwerp waarover u kan praten met uw omgeving? Zijn er mensen in uw omgeving met dit onderwerp bezig?
 - b. Indien u zelf hiermee bezig bent, hoe bent u dan tot deze interesse gekomen?